

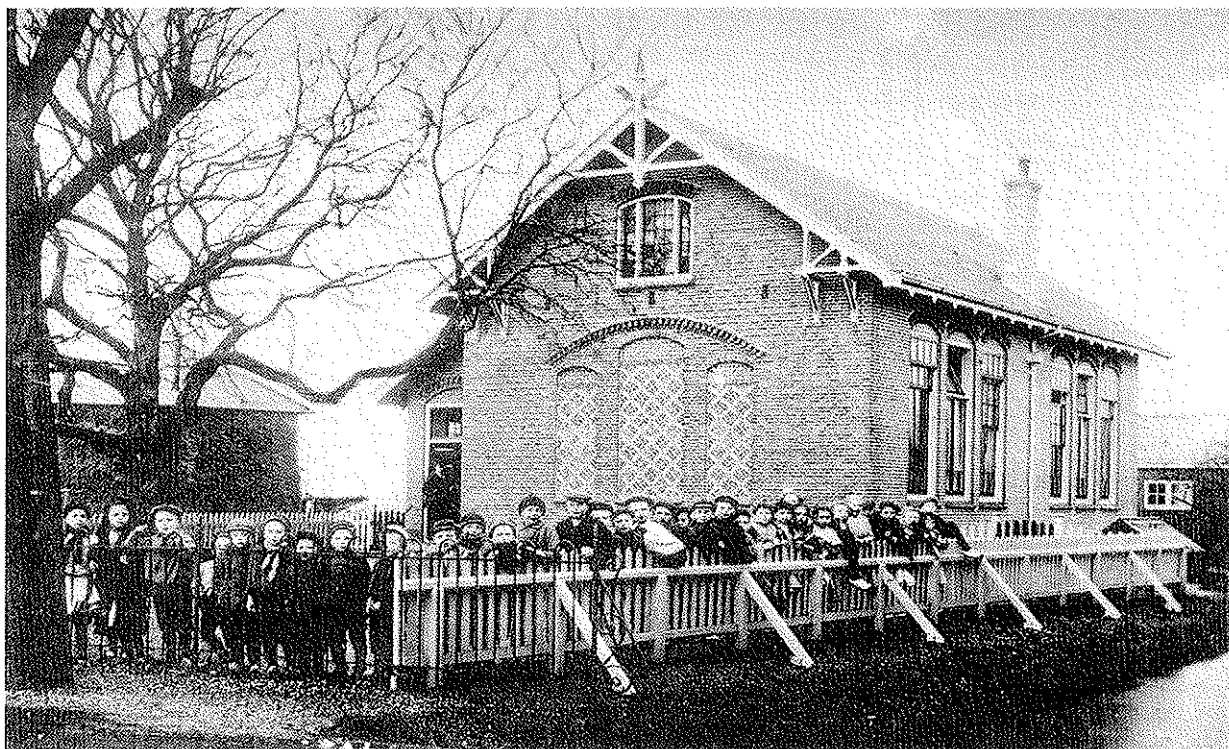
DE PROOSDIJKOERIER

september 1999, jaargang 15 nummer 3

De Proosdijkoerier is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlandden', opgericht 20 september 1984

In dit nummer onder andere:

De gewelddadige dood van Pieter Plessius
De voogdes van mijn hart
Een geschil in het Achterbosch

Bij de voorplaat

De openbare school in Wilnis omstreeks 1916. Het gebouw is in 1862 tot stand gekomen en in 1916 onder architectuur van de gemeente-architect J. Brouwer vernieuwd. Reeds in 1920 werd de school buiten gebruik gesteld en vervangen door het hoofdgebouw van het voormalige raadhuis van Wilnis. Thans is het accountantskantoor P. Th. Van Zijl & Zn. B.V. er in gevestigd. De plantaan op het raadhuisplein is bij de bouw van de school in 1862 geplant op de speelplaats.

Wilt u ook een bijdrage leveren aan de volgende aflevering van 'De Proosdijkoerier', dan kunt u die sturen naar het redactie-adres vermeld op pagina 95. De tekst graag getypt of op diskette (1.44 Mb) in RTF, MS-Word of WP-formaat. U kunt ook uw bijdrage per E-mail sturen. De sluitingsdatum voor de volgende 'Proosdijkoerier' is:

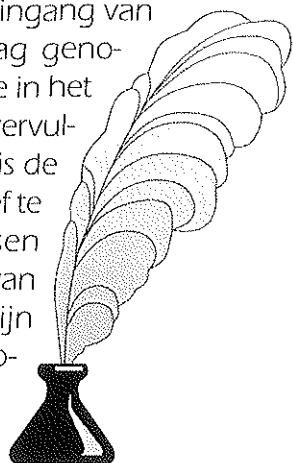
*dinsdag 9 november
1999.*

De redactie.

67	Van de voorzitter
68	Van de redactie
69	Rectificatie
70	De gewelddadige dood van Pieter Plessius
80	De voorgedesse van mijn hart
89	Een geschil in het Achterbosch
93	Pastoor weet zich geen raad
95	Bestuur

R Streekarchivariaat

De streekarchivaris mevrouw drs. F.E. Brouwer heeft met ingang van 1 september ontslag genomen om een functie in het onderwijs te gaan vervullen. Haar opvolger is de heer drs. J. Berghoef te Utrecht. Wij wensen de heer Berghoef van harte geluk met zijn benoeming en hopen op een vruchtbare samenwerking.

R Monumentencommissie

De Provinciale Utrechtse Monumentencommissie verricht voor de gemeente De Ronde Venen de adviserende werkzaamheden ten aanzien van de gemeentelijke monumenten. De plaatselijke inbreng in deze commissie ontbreekt en dit wordt als een gemis gevoeld ten aanzien van de historische achtergronden van allerlei objecten. De gemeente De Ronde Venen heeft onze vereniging verzocht hierin te voorzien. Wij hebben als bestuur hierop positief gereageerd en zullen één van de bestuursleden voor aanwijzing voordragen.

R Paleografie

Het bestuur heeft het voornemen om in het aanstaande seizoen een cursus paleografie te starten. Op het moment van schrijven van dit artikel (begin augustus) zijn nog geen bijzonderheden bekend maar wij willen nu reeds een inzicht krijgen in de belangstelling voor een dergelijke cursus. De vorig jaar aangekondigde cursus kon door omstandigheden helaas niet doorgaan.

Belangstellenden kunnen zich melden bij de vice-voorzitter, de heer H. Röling, Middenweg 1, 3645 RB Mijdrecht, telefoon 0297-561474.

R Een andere verenigingsavond

Momenteel wordt met de gemeente De Ronde Venen gesproken over het openstellen van het archief voor het publiek op de maandagavond van 18.00 uur tot 22.00 uur. Daaraan kan dan onze verenigingsavond worden gekoppeld, zodat ook onze leden de gelegenheid krijgen om in de avonduren langduriger onderzoeken te doen. Omtrent de nadere voorwaarden waaronder een en ander zal dienen te geschieden is nog overleg noodzakelijk met de nieuwe streekarchivaris. Zodra er meer bekend is zullen we u daaromtrent nader informeren.

R Dankbare herinnering

Op 20 augustus is één van de leden van onze vereniging, Joop Valentijn, overleden. Joop was jarenlang een trouw bezorger van ons blad 'De Proosdijkoerier'. Dank hiervoor namens de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden'.

P. C. Grundmann

R Welkom aan nieuwe leden

De oogst aan nieuwe leden is in het afgelopen kwartaal niet zo groot geweest als we de laatste tijd gewend waren.

Om de 500 leden per 1 januari 2000 te

halen zal alsnog

een eindsprint

moeten worden ingezet.

We sporen alle

leden aan een lid

te winnen.

Overigens zijn

de drie onder-

staande leden van harte welkom in onze

vereniging.

G.B.F. Bots - van Dort

H.J. Kroes

J.C. Leeman

Uithoorn

Zaandam

Mijdrecht

Van de redactie

In dit nummer van de Proosdijkoerier vindt u weer een verscheidenheid aan artikelen geschreven door de eigen redactie en door buitenstaanders die zich interessante historische dingen weten te herinneren en die met anderen willen delen. Vooral dit laatste blijven wij toejuichen.

Jan Rouwenhorst gaat dit keer diep in op de gewelddadige dood van Pieter Plessius, die in 1973 in Mijdrecht om het leven wordt gebracht. De moord haalt met veel ophef de regionale en landelijke pers, maar echte informatie wordt nauwelijks gegeven. Het artikel brengt politiefoto's tot leven, gaat in op het proces-verbaal, het sectierapport en wat de kranten er destijds allemaal over schreven. Door wie Plessius is vermoord en welke motieven daarbij een rol speelden is nooit duidelijk geworden.

Van de oud-onderwijzer J.C. Bader ontvingen wij een verhaal over de Vinkeveense familie Vermaas omkleed met historische gebeurtenissen rond 1800. Zo is Matthijs Vermaas betrokken bij het Franse leger dat in 1812 Rusland binnentrekt en bij de rivier de Berezina wordt verslagen. Onderweg schrijft hij een ontroerende liefdesbrief aan zijn Heintje en na veel omzwervingen komt hij terug in Vinkeveen. We lezen over Matthijs en Heintje en hun negen kinderen. Over de aankoop van De Schans, het leven in de herberg en tenslotte over de tragische dood van de bewoners. Binnen drie dagen overlijden allen aan de cholera, die in 1866 juist in die herberg zijn verwoestende werk in Vinkeveen is begonnen.

Joop Frankenhuizen vertelt in een aantal artikelen gebeurtenissen in het gerecht Waveren, Borshol en Ruige Wilnis. De verhalen spelen rond 1800 toen de polder Groot-Mijdrecht Noord bijna geheel onder water stond en er in Achterbosch een r.k. kerkje stond waaromheen toen het nodige gebeurde. De polder Groot-Mijdrecht Noord is nu drooggemalen maar staat op het punt voor een deel weer onder water te worden gezet. Dit is de reden om wat meer te vertellen over de boeiende geschiedenis van

Waverveen en Waveren en u te laten zien hoe de polder er uitzag toen de turfwinning nog niet had toegeslagen en zo'n 6 meter hoger lag dan nu.

Dat brengt ons meteen op de vraag: "Zijn de artikelen die we in het verleden geplaatst hebben wel wat onze lezers willen." Zijn onze lezers geïnteresseerd in genealogie dat veelal verhalen betreft over een bepaalde familie. Zijn onze lezers geïnteresseerd in schandaaltjes van onze voorouders. Moet er meer verteld worden over de droogmakerijen en de manier waarop die tot stand kwamen en moeten we ons blijven beperken tot De Ronde Venen. Zonder u direct een verlanglijstje te vragen, overwegen wij in één van de volgende nummers een enquête op te nemen. Gewoon een inlegvel dat wij gaarne ingevuld terug willen zien om te bepalen of we nog op het goede spoor zitten.

Tenslotte een verhaal uit 1766. In dat jaar komt een er nieuwe landheer waardoor Waverveen met Waveren, Botshol en Ruige Wilnis wordt samengevoegd. Daarna volgen tal van benoemingen, waaronder een nieuwe pastoor. Deze pastoor, Joannes Groothuijs genaamd, wordt bij zijn komst direct al met een probleem geconfronteerd. Hij weet zich geen raad en vraagt zijn aartspriester Berendtzen om advies.

Internet

Zoals u in het juni-nummer van de Proosdijkoerier hebt kunnen lezen is Johan Klijn gestart met een website van de historische vereniging op het internet. Voorlopig onder eigen naam met de nadruk op het verstrekken van algemene informatie. De catalogus van de rijke boekenverzameling van de vereniging staat inmiddels on-line samen met enkele genealogische bronnen waaronder de huwelijksregisters van de r.k. statie Waveren. Op dit moment is Johan Klijn bezig een overzicht te maken van alle in de Proosdijkoerier verschenen artikelen en deze ook on-line te zetten. De site is niet makkelijk te vinden met de nederlandse zoekmachines. Wij raden u daarom aan voorlopig gebruik te maken van het adres:

<http://ourworld.compuserve.com/homepages/johank>

Rectificatie

In het juni-nummer publiceerden wij het verhaal over bomen rooien en landjepik in de Dorpsstraat te Mijdrecht. Het speelde in 1922 en burgemeester Padmos wist ermee zelfs de Hoge Raad der Nederlanden mee te halen. Bij de geplaatste foto's zijn de onderschriften verwisseld.

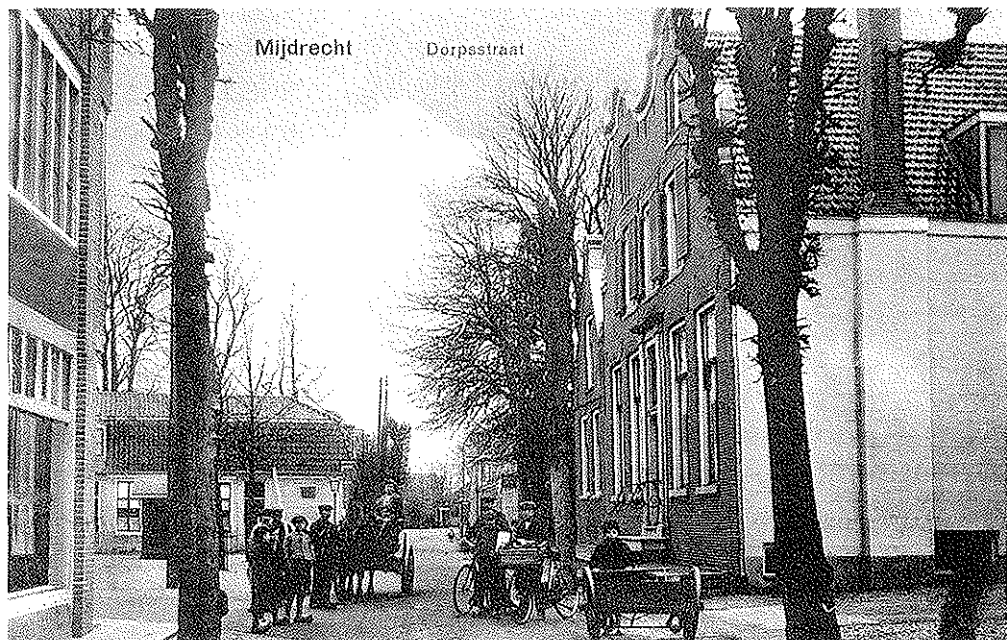

Op pagina 41 ziet u de situatie in de Dorpsstraat ná de bomenkap. Op de voorgrond ziet u nog net de toen wel erg smalle Kerkvaart met rechts ervan het huis van P.W. Gille en daarnaast dat van H. Rood. Voorbij het steegje staat het huis met hekjes van C. Broerse en daarachter het huis van Hannes de Graaf. Daar weer achter begon het landgoed van Mevrouw van Wieringen. Volgens Jan Rood hebben in de dertiger jaren voor zijn schoenenwinkel en aan de overkant altijd kleine bomen gestaan. Het kappen destijds betrof dus kennelijk alleen de grote bomen. U ziet deze bomen nog op de foto op pagina 45 met rechts het huis met stoep en hekje van notaris Van der

Heijden en in de verte nog juist zichtbaar de bovengrondse electriciteitspalen. Voor het huis links, waar zich later een sigarenwinkel zou vestigen, staat, nog net zichtbaar het brandspuithuisje. Op pagina 46 tenslotte ziet u het bewuste huis van C. Broerse tijdens de bomenkap.

Het slot van het artikel verdient een verduidelijking. Burgemeester Padmos werd in november 1943 door de Duitsers gedwongen af te treden. Hij zou nagelaten hebben personen te bestraffen die NSB-ers zouden hebben mishandeld, hij zou zijn ambtenaren afgeraden hebben lid te worden van de NSB getinte Nationale Volksdienst en toen de boeren weigerden melk af te dragen en zonder bon melk verkochten, zou hij niet ingegrepen hebben. Padmos wordt opgevolgd door de NSB-er Hendrik Jacob Doude van Troostwijk. Drie weken voor de bevrijding wordt P.

Heijman, een NSB-er uit Wilnis, benoemd tot burgemeester. Na de bevrijding worden beiden gearresteerd en op 9 mei 1945 komt Padmos terug als burgemeester. Van Mijdrecht en Wilnis. Hij zal dit blijven tot zijn eervol ontslag op 1 januari 1946.

De gewelddadige dood van Pieter Plessius

door Jan Rouwenhorst

Ruim 26 jaar geleden vond in Mijdrecht een even haastig als bestiaal misdrijf plaats. Met die onderstreepte tekst opent het dagblad 'De Telegraaf' z'n berichtgeving over de 'brute roofmoord' op een 82-jarige veehouder. De krant citeert ongenoemde rechercheurs, die het slachtoffer typeren als een "volslagen overrompeld(e) man". Het zou gaan om "een buit die misschien het meenemen nauwelijks waard was."

Wat is er gebeurd en hoe verloopt het politie-onderzoek? In dit artikel een reconstructie van het onderzoek naar het misdrijf op basis van krantenberichten en archiefgegevens over de zaak, die de hoofdofficier van Justitie in Utrecht voor dit artikel beschikbaar heeft gesteld.

Telefoon

Op maandag 25 juni 1973 - 's avonds omstreeks half tien - rinkelt de telefoon op het politiebureau aan de Prins Bernardlaan te Mijdrecht. Wachtmeester A.C. Nijenhuis neemt op. Volgens de officiële rapportage is het de 35-jarige veehouder P.W.M. Hogeveen, die meldt dat

ren zichtbaar zijn. Wachtmeester Nijenhuis informeert direct groeps-commandant G. Groen. Die begeeft zich samen met wachtmeester J. Schilstra naar het opgegeven adres: Ringdijk Tweede Bedijking 23. Daar treffen ze even later de opperwachtmeesters A. Buizert en G. Vink. Ook wachtmeester Nijenhuis meldt zich op de plek van het misdrijf. Aan zowel de voorkant als aan de zijkanten van de woning staat een strakke rij bomen.

Pieter Plessius ('Ons Weekblad' 28-06-1973)

hij het levenloze lichaam van zijn buurman Pieter Plessius heeft aangetroffen. Hij vertelt dat het lijk ernstige verwondingen in het gezicht vertoont en dat op het gelaat en in de omgeving van het stoffelijk overschot duidelijke bloedsporen

Omzichtig

Voor de plaats van het misdrijf horen de politie-functionarissen dat de veehouder Hogeveen en de kweker Van Diemen, beiden burens van het slachtoffer, reeds in de woning zijn geweest. Hogeveen heeft het stoffelijk overschot ontdekt en vervolgens zijn buurman Van Diemen er bij gehaald. Ze verklaren ieder voor zich dat ze het stoffelijk overschot van Plessius hebben herkend aan postuur en kleding. De andere twee mannen die de politie aantreft, zijn broers van Hogeveen en Van Diemen. Groen en Schilstra schrijven in hun proces-verbaal: "Het ons aangeduide perceel bleek te zijn een houten boerenwoning, bestaande uit enkele kamers met daarachter enkele bergingen, c.q. aanbouwen, staande ten zuiden van eerder genoemde Ringdijk Tweede Bedijking. Voor het toegangshek op een pad voor het erf zagen wij vier manspersonen staan. Door deze personen werd ons

meegedeeld, dat in een houten werkplaatsje aan de woning het lijk lag van de hen bekende persoon, in leven genaamd Pieter Plessius, geboren te Sloten (N.H.) thans gemeente Amsterdam, op 8 maart 1891, veehouder." Groen en Schilstra rapporteren verder: "Nadat wij ter plaatse van bedoelde personen hadden vernomen in welk gedeelte van de woning het lijk zich zou bevinden, hebben wij ons omzichtig naar dat gedeelte begeven."

Binnentreding

De beide politiefunctionarissen lopen over het pad langs de korte zijkant van het houten huisje en betreden het pand via de zijdeur. Dat tussendeel van de woning is in feite een schuurtje met een plat dak, dat gebruikt wordt als werkruimte. Dat werkplaatsje met halletje ligt ingeklemd tussen het woongedeelte en een grote landbouwschuur.

Uit het proces-verbaal van de politie: "Gaande over het pad, in de richting van de woning, zagen wij dat het daarop geplaatste toegangshek gedeeltelijk openstond. Aan de oostzijde van de woning, ter hoogte van de zijingang, liep aan een lange ketting een middelgrote hond. Deze hond leek ons niet gevaarlijk en gedroeg zich rustig."

De ketting waaraan de hond vast zat, was met een pin in de grond bevestigd. De toegangsdeur is bij aankomst van de politie gesloten. "Nadat wij de deur voorzichtig hadden geopend, kwamen we in een halletje, met een toegangsdeur rechts naar het woongedeelte en recht vooruit een deur naar (...) de werkplaats, die open stond. Door die geopende deur zagen wij het slachtoffer liggen."

De beide politiefunctionarissen lopen de werkplaats in. "Daar zagen wij op de vloer een manspersoon liggen. Deze persoon lag ruggeleings, geheel gekleed, met zijn voeten schuin in de richting naar de ingang van bedoelde ruimte en met zijn hoofd gedeeltelijk onder, rechts in die ruimte staande, een houten bok deel uitmakende van een slijpsteen. Wij zagen voorts dat het gelaat van die man op meerdere plaatsen

ernstige bloederige verwondingen vertoonde en dat het slachtoffer, voor zover als dat door ons kon worden waargenomen, reeds gedurende langere tijd geleden zou zijn overleden. Wij maakten dat op uit het feit dat het slachtoffer een grauwbeklede kleur had, geheel verstijfd teneer lag terwijl al het zichtbare bloed reeds geheel was gestold. Naast het slachtoffer lag aan diens linkerzijde een moker met een slaggedeelte dat met bloed was besmeurd. Tevens zagen wij bloedsporen achter en naast het hoofd van het slachtoffer en aan de houten bok van de slijpsteen. Uit het geheel bleek wel dat het slachtoffer vermoedelijk op een gewelddadige wijze om het leven zou zijn gebracht."

Tijdstip

Daarna verwijderden beide verbalisanten zich uit de bedoelde ruimte, "teneinde geen sporen die gebruikt zouden moeten worden door te waarschuwen deskundigen, te beschadigen of onbruikbaar te maken." Ze geven in hun proces-verbaal aan dat vervolgens de omgeving van de woning wordt geïsoleerd.

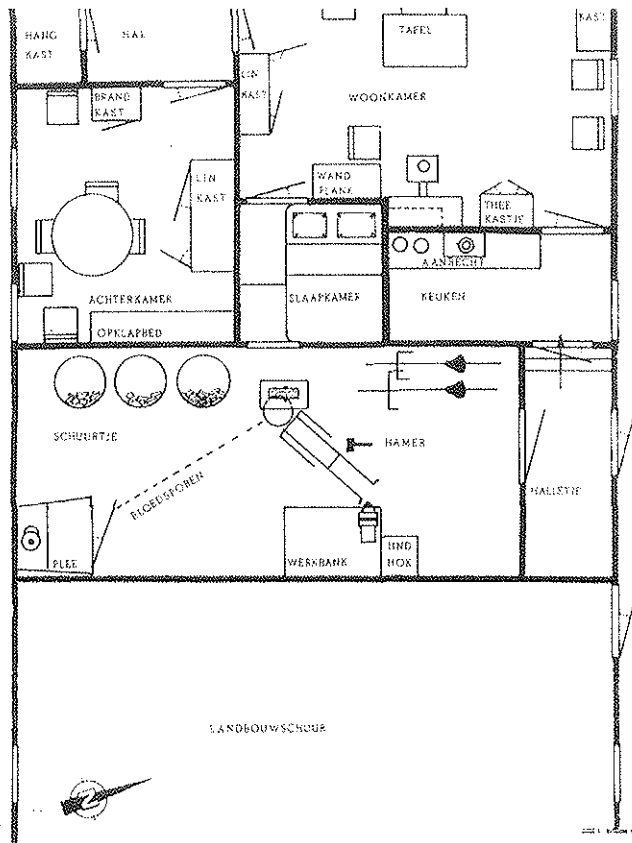
Dan komt het er op aan om allerlei instanties en personen in te lichten over de geconstateerde feiten. De Officier van Justitie te Utrecht, mr. G.W. von Meyenfeldt, wordt op de hoogte gebracht, evenals de districtscommandant van de Rijkspolitie in De Bilt en de technische recherche-afdeling van de Rijkspolitie in 's Hertogenbosch. Ook wordt gevraagd om de komst van een speurhond met begeleider.

Omstreeks kwart voor tien 's avonds wordt burgemeester Haitsma op de hoogte gesteld van het ernstige misdrijf. Tegen kwart voor elf komt de Mijdrechtse huisarts H.H.A. Albada Jelgersma. Na onderzoek van het slachtoffer constateert hij dat het tijdstip van overlijden vermoedelijk twaalf uur eerder is. Diezelfde avond starten politie en justitie met hun onderzoek. De volgende dag, dinsdag 26 juni, omstreeks vier uur 's ochtends - ruim zes uur na de telefonische melding - neemt adjudant Groen het lijk in beslag, onmiddellijk nadat het onderzoek daaraan ter plaatse is afgerond. Per ambulance wordt het stoffelijk overschot overgebracht naar

het Hofpoortziekenhuis in Woerden. Nog diezelfde dag verricht de anatoom-patholoog dr. J. Zeldenrust daar een gerechtelijke sectie.

Politiefoto's

De foto's die de technische recherche heeft gemaakt van de plaats van het misdrijf en van

Situatieschets woning en vindplaats stoffelijk overschot. (Arrondissementsparket Utrecht)

het slachtoffer bevinden zich in een fotomap. In totaal gaat het om 26 zwart-wit afdrukken en een kleurenfoto van het stoffelijk overschot. Ook is een situatietekening van de woning opgenomen in het dossier, dat nog aanwezig is op het parket in Utrecht. Op de foto's is te zien dat de kleding van het slachtoffer - Plessius droeg o.a. een blauw werkjasje en een vest - ter hoogte van zijn middel iets is opgerold. Hij ligt op de grond tussen slijpsteen en werkbank. Bij zijn hoofd is een grote bloedplas op de tegels te zien. Zijn hoofd ligt gedeeltelijk onder de met bloed bespatte poten van de slijpsteen, zijn klompen raken bijna tegen de onderzijde van de werkbank. Op die rommelig ogende werkbank ligt allerlei gereedschap en een aantal papieren (veevoeder)zakken. De linkerhand van het slacht-

offer raakt de bovenkant van z'n broek.

Aan de rechterzijde van het lichaam ligt een zware, blokvormige hamer. Links van de voeten ligt een leeg kartonnen doosje. In het schuurtje staan o.a. een fiets, een houten heiblok en drie grote tonnen. Rechts naast de werkbank is een hondenhok. Aan de achterzijde van het schuurtje bevindt zich de 'plee'. Tussen die ruimte en de plek waar Plessius ligt, bevinden zich bloedsporen. Andere politiefoto's tonen een kastje met een openstaande deur onder het aanrecht in het keukentje. Op de rechterzijde van het aanrecht staan twee petroleumstellen. In één van de kamers is een foto gemaakt van een geopende brandkast. Ook een andere, openstaande kast is gefotografeerd. Op de bovenste plank van die linnenkast lijkt gerommeld te zijn. Op de onderste plank lijkt iets - een deken? - naar buiten te puilen. Op enkele foto's zijn door de recherche pijlen aangebracht, maar het is niet duidelijk waar die naar wijzen. Wellicht gaat het om bloedspatten of andersoortige sporen.

In zijn rapport noteert adjudant Groen op woensdag 27 juni: "Vermoedelijk werd het slachtoffer in het eerder genoemde tijdstip (maandagochtend tussen 10 en 12 uur, jr) door thans nog onbekende dader(s) door middel van bruto geweld, meerdere slagen op het hoofd en het gelaat, met een moker(hamer) neergeslagen, ten gevolge waarvan hij het leven verloor." Het gaat dus om doodslag of zelfs moord als later voorbedachten rade kan worden bewezen. Op het formulier staat ook dat er terstond een uitgebreid buurtonderzoek is begonnen en dat de inzet van de speurhond heeft geleid tot een negatief resultaat. Groen noteert bovendien: "tevens onderzoek aangevangen bij alle daarvoor in aanmerking komende personen." In de rubriek 'Namen enz. van eventuele schuldigen' vult de groepscommandant in: "Thans nog onbekend."

Sectierapport

Op 2 juli - een week na de ontdekking - stuurt dr. Zeldenrust zijn bevindingen van de uit- en inwendige lijkschouwing, evenals de resul-

taten van het microscopisch onderzoek, naar de Officier van Justitie in Utrecht. Die ontvangt van het Gerechtelijk Laboratorium ook een rapport, waaruit blijkt dat er geen alcohol is aangetroffen in het bloed van Plessius.

Het door dr. Zeldenrust opgestelde document telt zeven pagina's met in totaal 44 punten aan bevindingen. Daaruit blijkt dat de 82-jarige Plessius een vrij forse man was met een lengte van 182,5 cm. Onder meer wordt vastgesteld dat de bovenkaak aan beide kanten verbrijzeld is, dat de neusbeenderen zijn gebroken en dat diverse tanden zijn losgeslagen. Verder is sprake van diverse huidwonden in het gezicht, een gebroken borstbeen en enkele gebroken ribben.

Zeldenrust constateert bloedingen aan de hals nabij het strottenhoofd en bloeduitstortingen op de voorzijde van de rechterhartkamer. Naast andersoortige verwondingen noteert hij een bloeduitstorting aan het achterhoofd.

Zeldenrust vat zijn onderzoek samen met: "Blijkens de bevindingen had op het gelaat meermalig hard, stomp geweld ingewerkt (...) en had ten minste éénmaal zwaar stomp geweld tegen het midden van de borstkast ingewerkt, waardoor het hart perforerende scheuren had opgelopen met als gevolg een grote bloedophoping in het hartzakje (...) hetgeen door belemmering van de hartswerking de dood heeft doen intreden. De letsels van het gelaat waren ernstig als geheel; zij zouden shock kunnen hebben veroorzaakt en daardoor ook de dood tot gevolg kunnen hebben gehad, dan wel door secundaire verwickelingen later dodelijk kunnen zijn verlopen. De gebleken letsels zouden kunnen zijn teweeggebracht door harde slagen met de bij het lijk gevonden mokerhamer. Zij kunnen ook zijn ontstaan door schoppen met de geschoeide voet."

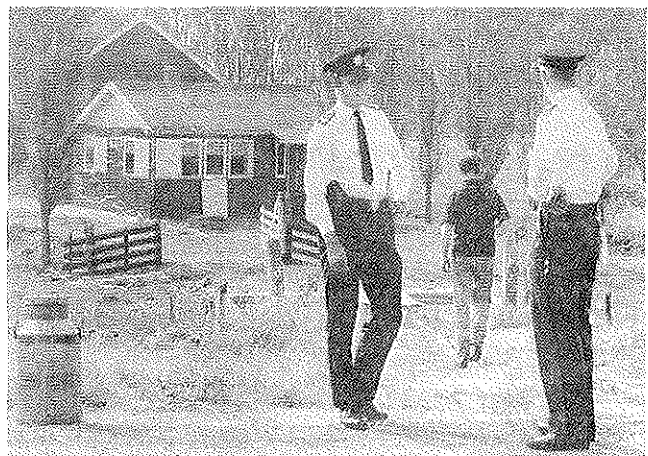
Media

Hoe het onderzoek verder verloopt, is niet meer na te gaan op basis van originele politie- of justitiegegevens. Die stukken zijn - naar het zich laat aanzien - hoogst waarschijnlijk na afronding van het onderzoek vernietigd op ver-

zoek van de rechter-commissaris of van de Officier van Justitie, "(...) zoals bij dergelijke onopgeloste zaken vaker gebeurt, omdat het onderzoek geen verdachte heeft opgeleverd", aldus de hoofdofficier van Justitie te Utrecht, mevrouw mr. Klopper-Gerretsen in een brief van 26 januari 1999. Daarom is ten behoeve van dit artikel vooral gebruik gemaakt van berichtgeving in de media.

'Utrechts Nieuwsblad'

Op dinsdag 26 juni kopt de regionale middagkrant: 'Moord geeft politie veel werk'. Waarschijnlijk is dit het eerste bericht over het misdrijf. De berichtgeving wordt opgeluisterd met een foto van twee geuniformeerde agenten bij de woning van Plessius en een foto van de persconferentie op het Mijdrechtse politiebureau. De tekst biedt nauwelijks relevante informatie. Zo zou het bij het huis van Plessius rustig zijn. "De rijkspolitie mannen, die er geposteed waren om nieuwsgierigen uit de buurt te houden, hoefden weinig te doen. Het langrijdende verkeer heeft waarschijnlijk niet eens in de gaten gehad, dat er wat aan de hand

*Politieagenten voor de woning van Plessius.
(Utrechts Nieuwsblad' 26-06-1973)*

was. Dat was anders bij het politiebureau in Mijdrecht. Daar was het vanaf maandagavond een komen en gaan van deskundigen van de politie. Kolonel jhr. B.W.F. de Beaufort gaf er vanochtend een persconferentie, waarop hij weinig meer kon mededelen dan dat het onderzoek gaande was. Hij had er vertrouwen in vandaag een aanknopingspunt te krijgen en vroeg de mensen die maandagmorgen na 9 uur iets

bij de boerderij van Plessius gezien hebben, zich te melden.”

‘De Telegraaf’

Van terughoudende berichtgeving is in ‘de Telegraaf’ van de volgende ochtend - woensdag 27 juni - geen sprake. Er wordt flink uitgepakt. Verslaggever Wim van Geffen meldt dat volgens dr. Zeldenrust het gezicht van Plessius met vier tot zes hamerslagen is verpletterd, terwijl het slachtoffer op de grond lag. “Het slachtoffer heeft ook een zware slag op het borstbeen moeten incasseren, die enige inwendige bloedingen teweegbracht.”

Ook schrijft Van Geffen dat de bejaarde veehouder op de maandagochtend rond elf uur om het leven is gebracht en dat de doodsoorzaak moet worden gezocht in bloedverlies en shock. Hoe Van Geffen aan die informatie komt, intrigeert. Want de sectie is pas de vorige middag verricht en het duurt nog tot begin juli voordat Zeldenrust zijn bevindingen naar de Officier van Justitie stuurt.

In Van Geffen’s gedetailleerde beschrijving ontbreekt het niet aan sfeertekening. “Het heeft tenminste tien uur geduurd voordat dit op klare dag uitgevoerde misdrijf werd ontdekt. Maandagavond om rond 21.30 uur liepen twee jonge veehouders, de broers Piet en Nol Hoogveen, op de kleine houten boerderij van Plessius onderaan de Ringdijk. Nadat zij een kalvende koe hadden geholpen, wilden zij Plessius vragen hun schapen, die in zijn land liepen, op te hokken, voordat zij de volgende ochtend zouden worden geschoren. Tot hun verwondering kwam de oude boer - een forse, gezonde man - hen niet tegemoet.”

“Een hunner riep nog een paar keer “Volkl”, maar er volgde geen antwoord. Luttele minuten later vonden de broers hun buurman achterover liggend op de vloer van zijn werkhok. Zijn hoofd bloedde, maar niet overmatig. De broers liepen de dijk over naar Plessius’ buurman Wim Verdiemen (bedoeld wordt Van Die-men, jr), waar de rijkspolitie werd gealarmeerd.” Van Geffen vervolgt: “De districtsrecherche on-

der leiding van districtscommandant jhr. B.W.F. de Beaufort en de majoor B. van Twillert, troffen niet alleen bloedsporen op de moker aan, maar ook op openstaande kastdeuren die in de richting van een vluchtig doorzoeken wezen. In een hoek van de woonkamer lag wat kleingeld, maar verder werd geen gulden in het hele huis gevonden.”

Nog steeds volgens ‘de Telegraaf’: “De dader(s) moet(en) door de achterdeur de bruin en wit geschilderde boerderij zijn binnengekomen. Waarschijnlijk werd de veehouder in het vlak bij de deur gelegen werkhok plotseling met hem (hen) geconfronteerd. De bejaarde man had ondanks zijn taaiheid geen schijn van kans tegenover zijn veel jongere tegenstander(s). Hij moet vrijwel direct tegen de grond zijn geslagen, waarna de moordenaar met de moker, welke Plessius voor het slaan van palen in het werkhok bewaarde, zijn gruwelijke werk voltooide.”

‘De Telegraaf’ weet ook dat de Mijdrechtse kruidenier Den Hollander waarschijnlijk als laatste Plessius in levende lijve heeft gezien voordat het misdrijf plaatsvond. Maandagochtend, tussen half negen en negen uur, haalde de kruidenier namelijk het boodschappenbriefje op. “Toen hij later op de dag zijn boodschappen afleverde, zag hij de veehouder niet en zette daarom de boodschappen in de keuken neer.”

Van Geffen sluit z’n verhaal af met een even opmerkelijke als sensationele conclusie. “De Utrechtse districtsrecherche, prof. dr. W. Froentjes van het Gerechtelijk laboratorium en dr. Zeldenrust troffen parallellen aan met de onopgeloste moord op de bejaarde boer Koosje van Piggelen die in Elst in elkaar werd geramd en getrapt.” In latere berichtgeving wordt in het geheel niet meer gerept over dit verband.

‘Rijn en Gouwe’

Deze regionale ochtendkrant kopt op woensdag 27 juni “Mijdrecht gruwet van moord op veehouder”. De krant haalt burens aan die zeggen “dat het geld van de veehouder oorzaak van zijn dood is. Kennissen van het slacht-

Persconferentie op het politiebureau in Mijdrecht. Staand v.l.n.r. politie-officieren Bulzing, jhr. De Beaufort en burgemeester Haitsma. (Utrechts Nieuwsblad 26-06-1973)

offer weten dat hij heeft verklaard zijn bezittingen, als daar bij zijn dood nog sprake van zou zijn, zou overmaken aan de Nederlands Hervormde gemeente. Dat zou nogal wat verontwaardiging hebben gewekt en de speculaties zijn in Mijdrecht dan ook niet van de lucht."

De krant plaatst een foto van 'Fikkie', het hondje van het slachtoffer. De verslaggever meldt diverse wetenswaardigheden. "Voor zover bekend had de heer Plessius geen vijanden. Vaak reed hij op de fiets naar het centrum, waar hij met de slager, de tabakshandelaar en de timmerman goede vrienden was en omdat hij geen elektriciteit in huis wilde - evenmin als radio of televisie - schoor hij zich steeds bij één van zijn kennissen thuis. Of bij de burens, waar hij vaak even aankwam en uren kon blijven praten. Een oude man, op zoek naar wat menselijk contact. Ze vroegen wel eens "Ben je niet bang alleen in huis?" Dan zei hij: "Ikke niet. Er staat een dikke stok naast bed en reken maar dat ik daar raak mee sla." De dikke stok heeft hij niet kunnen gebruiken. De dood kwam te plotseling. (...) "Waarom toch?" vragen de burens. "Het is laf en gemeen" zeggen de burens met afschuw. En één van hen voorspelt dat de dader binnen twee dagen gegrepen is. Op welke gronden? "Ik heb zwijgplicht" zegt hij, aldus verslaggever A.G. Pijnsse van der Aa.

'De Ronde Vener'

Opvallend is de summiere berichtgeving

in 'De Ronde Vener', die elke woensdag wordt verspreid. Slechts zo'n dertig regels over de persconferentie in het Mijdrechtse politiebureau. De kern is dat de recherche nog geen spoor van de dader heeft. 'De Ronde Vener' meldt verder: "De mogelijkheid van roofmoord is niet uitgesloten. Enkele kasten werden open aangetroffen. (...) "Hoewel dr. Zeldenrust dinsdagmorgen nog geen sectie had verricht, kon worden meegedeeld dat in het tweede gedeelte van de maandagmorgen de moord moet zijn gepleegd."

'Ons Weekblad'

'Ons Weekblad' kopt op donderdag 28 juni met 'Burens vonden 82-jarige veehouder met ingeslagen schedel'. Waar 'De Telegraaf' de dag daarvoor schrijft over vier tot zes mokerslagen die het gezicht hebben verpletterd, meldt 'Ons Weekblad' dat Plessius door één of twee klappen met een zwaar voorwerp - "waarschijnlijk een lichte moker" - werd neergeslagen.

Het begrip schedel wordt in de berichtgeving niet omschreven. Daarom is het voor de gemiddelde lezer niet duidelijk of met dat begrip het hele hoofd of alleen het bovendeel van het hoofd wordt bedoeld. Aan te nemen valt dat de krantenlezer bij het begrip schedel niet allereerst aan een ingeslagen gezicht zal denken, maar aan een kapot bovendeel van het hoofd. Die informatie wordt echter geenszins bevestigd door het officiële sectierapport, want daarin meldt Zeldenrust dat het schedeldak en de schedelbasis gaaf zijn. Wel constateert hij "een onderhuidse bloeduitstorting ter grootte van een kwartje, midden aan het achterhoofd" en over het aantal mokerslagen op het gelaat laat hij zich niet preciezer uit dan "meermalig".

De berichtgeving in 'Ons Weekblad' is anderszins ook curieus te noemen. Zo staat er in één van de artikelen: "(Van) sporen van geweld of kasten die overhoop zijn gehaald, is niets gebleken. De politie gelooft dan ook niet, dat er naar geld is gezocht". Maar een ander artikel in dezelfde editie van 'Ons Weekblad' staat dat het gaat om een brute roofmoord. Het blad

meldt dat aan het onderzoek wordt deelgenomen door een rechercheteam van zo'n 35 man. Ook haalt men dr. Zeldenrust aan, die het tijdstip van de moord rond het middaguur schat. Bovendien worden de lezers op de hoogte gebracht van het feit dat de politie speurt naar de eigenaar van een grijze bestelauto van het merk Ford Taunus, die 's maandags omstreeks tien uur bij de woning van Plessius is gesignaleerd. Maar de politie sluit niet uit dat het gaat om de auto van de kruidenier, die omstreeks dat tijdstip de boodschappen heeft bezorgd. In het artikel wordt ook bericht dat Plessius volgens de politie een zeer secuur man was die praktisch geen geld in huis hield. "Hij zorgde ervoor dat het geld altijd zoveel mogelijk naar de bank ging. Kennissen van Plessius verklaarden dat hij een zuinig man was. Elektriciteit en waterleiding had hij niet. Water haalde hij uit een put en licht kreeg hij door middel van enkele prachtige antieke olielampen."

'Ons Weekblad' meldt dat Plessius als sinds 1921 in Mijdrecht woont: eerst aan de Tienboerenweg en sinds zo'n 14 jaar aan de Ringdijk. Die gegevens moeten het weekblad ongetwijfeld zijn meegedeeld door woordvoerders van de rijkspolitie of vanwege de Officier van Justitie, want ook andere kranten berichten over soortgelijke informatie, al is sprake van een verschil in inkleuring.

Opnieuw 'De Telegraaf'

Die landelijke ochtendkrant biedt de meest gedetailleerde - voyeuristische - informatie, die uitmunt in het streven naar een hoog inlevingsgehalte in de berichtgeving.

Op donderdag 28 juni kopt 'De Telegraaf' "Boer waarschijnlijk door gelegenheids-moordeenaar gedood". In het bijhorende artikel wordt opnieuw uitgebreid melding gemaakt van allerlei details. De krant ziet er geen been in om persoonlijke bijzonderheden uit het leven van Plessius in de publiciteit te brengen. De 'speciale verslaggever' schrijft dat de dader vermoedelijk geen wapen bij zich had, gelet op het feit dat Plessius met z'n eigen moker is omgebracht. "De districtsrecherche houdt rekening met de kans dat de dader eerst na een twistgesprek of/en een

beginnend handgemeen in grote woede of paniek toesloeg. Het is niet uitgesloten dat de dader een poging heeft gedaan geld van Plessius te lenen of hem af te persen. En dat roof slechts een nevenmotief is geweest."

Pieter Plessius heeft ten tijde van zijn trouwen een boerderij in Mijdrecht gekocht. 'De Telegraaf': "Het huwelijk bleef kinderloos en het echtpaar nam een pleegdochter in huis, die al lang is getrouwd en geen contact meer met Plessius en zijn vrouw had. Toen Plessius' huwelijk op de klippen liep, scheidde hij van tafel en bed en kocht in 1958 een flink stuk weidegrond aan de Ringdijk. Op 30 april van dat jaar zette hij daar met hulp van derden in één dag een houten noodwoning in elkaar. De aanleg van gas, elektriciteit en water achtte Plessius een overbodige luxe. Hij behielp zich met een olielamp en met water uit een put. Hij kookte zijn eigen potje en scheerde zich elektrisch bij zijn overbuurman Wim Verdiemen. (bedoeld wordt Van Diemen, jr.) Als dagelijks gezelschap had hij een kat en een keeshond, (die) aan een touw bij de boerderij lag en op het uur van Plessius' dood geen alarm sloeg."

Ook weet de 'speciale verslaggever' dat Plessius het de laatste jaren kalm aan deed. Het verhaal kabbelt voort. "Hij hield wat schapen en slechts twee koeien waarvan één melkkoe. Hij kocht en verkocht eens een koetje, haalde soms per fiets boodschappen in het dorp en was zondags een trouw kerkganger. Eenmaal per week kreeg hij bezoek van een zuster uit Badhoevedorp, die zijn woning opruimde, welke hij overigens zelf aardig onderhield. Hij bewaarde geen geld thuis, maar liet alles over de bank lopen, ook de huuropbrengst van zijn huisjes in Badhoevedorp. Op zijn burens maakte de veehouder geen onvriendelijke, maar een wat eigengereide, eenzelvige indruk; een man die voor zijn principes uitkwam. Nergens is gebleken dat Plessius echte vijanden had bij familie of burens. Noch onder deze laatsten noch onder de vaste passanten heeft de recherche iemand gevonden die Plessius nog in leven heeft gezien nadat de kruidenier Den Hollander hem om negen uur 's ochtends had bezocht."

'De Telegraaf' meldt dan ook dat de Rijks-politie op woensdag 27 juni een grootscheeps buurtonderzoek heeft voltooid. Daaraan hebben 28 manschappen deelgenomen, die zo'n 40 adressen bezochten. Volgens de krant worstelt het opsporingsteam met het probleem dat Plessius' eigen levensomstandigheden weinig of geen aanknopingspunten opleveren "of deze moesten zijn gelegen in zijn uitgebreide familie."

Aanknopingspunt

Op vrijdag 29 juni wordt Pieter Plessius begraven, na een rouwdienst in de Nederlands Hervormde kerk van zijn geboorteplaats Sloten. 'Ons Weekblad' meldt: "Een groot aantal rechercheurs nam foto's en noteerden autonummers rondom de begraafplaats."

doet de recherche een dringende oproep aan eventuele getuigen om contact op te nemen met het politiebureau. Er zijn tot dan maar weinig tips - zo'n twintig - binnengekomen en het onderzoek dreigt vast te lopen.

Majoor B. van Twillert, leider van de researchegroep, wacht twee weken later nog steeds tevergeefs op de gouden tip. "We kunnen niets anders doen dan blijven doorgaan en hopen dat de een of de ander een gegeven verschaft, waarvan wij denken: verdraaid, wij moeten deze richting uit zoeken." In het 'Utrechts Nieuwsblad' van vrijdag 13 juli wordt duidelijk dat het vooruitzicht op een succesvolle afsluiting van het onderzoek weinig hoopgevend is. Het aanknopingspunt waaraan kolonel jhr. B.W.F. de Beaufort bijna drie weken eerder - op de dag na het misdrijf - refereert, blijkt niet (meer)

Teraardebestelling van Plessius te Sloten ('Ons Weekblad' 04-07-1973)

Die vrijdag lijkt het er voor de politie op dat er sprake is van een doorbraak. Want in het zuiden van het land wordt een 17-jarige jongen uit Mijdrecht aangehouden. Hij bekent weliswaar twintig insluipingen in de omgeving, maar voor het tijdstip van de moord beschikt de jongeman over een alibi. Onderzoek wijst uit dat hij met de dood van Plessius niets te maken heeft. Begin juli

te bestaan.

Opnieuw 'Utrechts Nieuwsblad'

Majoor Van Twillert vertelt de verslaggever van het 'Utrechts Nieuwsblad' dat het de politie ontbreekt aan gerichte tips, waardoor men in één bepaalde richting zou kunnen

rechercheren. Omdat het motief voor het misdrijf niet bekend is, waaiert het onderzoek uit, zonder resultaat. Ook de vakantieperiode en het feit dat er vrijwel geen 'stille getuigen' gevonden zijn, bemoeilijken het onderzoek. De enige vingerafdrukken die gevonden zijn, waren afkomstig van het slachtoffer zelf. En de politie heeft alleen de moker waarmee Plessius werd neergeslagen. Die zou te gebruiken zijn bij een sorteerproef met een hond, maar dan moet wel eerst de dader aangehouden zijn. Uit het interview kan worden opgemaakt dat het politie-speurwerk vast zit, ook al wordt gemeld dat er nog voldoende aanknopingspunten zijn om het onderzoek voort te zetten.

Majoor Van Twillert: "Het blijft gissen en dat maakt het juist zo moeilijk. We gaan er wel van uit dat de moord door een man gepleegd is, maar theoretisch kan het ook door een vrouw gedaan zijn. Echt, wij hopen op tips. De mensen vertellen vaak iets, waarvan ze zelf niet inzien hoe belangrijk het is. Vaak ook durven ze niet te komen, omdat ze veronderstellen dat het wel niet belangrijk zal zijn. Misschien heeft iemand iets in de omgeving gezien."

Portefeuille en rode Opel

Het 'Utrechts Nieuwsblad' meldt naar aanleiding van het buurtonderzoek over Plessius: "Een krasse oude baas, die vrije eenzellig leefde, maar aan de andere kant toch ook op z'n tijd behoefte had aan een praatje. De vaste passanten over de Ringdijk zijn voor het merendeel benaderd, evenals de meeste incidentele handelaren en het grootste deel van zijn vrij uitgebreide familie, waarmee Plessius sporadisch contacten onderhield.

Van Twillert meldt in het interview dat de portefeuille van Plessius is verdwenen. Uit politie-onderzoek blijkt ondertussen dat daar gewoonlijk niet meer dan 300 gulden in zat. Hoewel er sprake is van een open kastdeur in de woning, lijkt het de politie niet dat de kast is doorzocht. Kortom, in geen van beide gevallen zou sprake zijn van een bruikbaar motief. Ook over de oorzaak van een eventuele ruzie tast de politie in het duister.

Toch is er midden juli nog sprake van een belangrijke onderzoeksvraag. Wie is de man die op de dag van de moord omstreeks elf uur 's morgens een rode Opel Kadett heeft geparkeerd op de Mijdrechtse Zuwe bij de oversteekplaats nabij het fort? Van Twillert: "Wij gaan er nog niet direct van uit dat deze mijnheer de dader is, maar wellicht heeft hij iets gezien. Het blijft intrigeren als je weet dat er iemand heeft rondgereden en dat je niet weet wie of wat het was." Ook zoekt de recherche nog naar een andere persoon.

Majoor der Rijkspolitie B. van Twillert.

Om kwart voor elf is er op het erf van de boerderij een man gesignaleerd, die met Pieter Plessius stond te praten. De politie typeert die persoon als een 'boerentype'. Ook die man heeft zich nog niet gemeld.

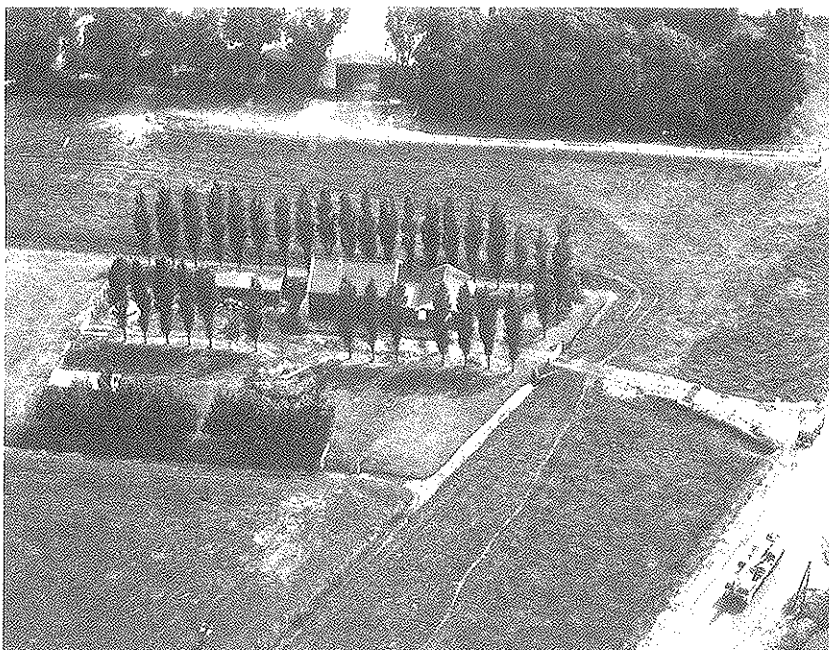
In het 'Utrechts Nieuwsblad' worden nog meer bijzonderheden over Plessius vermeld. Het kan bijna niet anders dan dat majoor Van Twillert de bron is. Zo zou Plessius iemand zijn die "nogal principieel dacht. Hij had een geheide mening over de manier waarop je bepaalde zaken be-

hoorde te doen en vertelde dat ook. Zijn omgeving vond hem wel eens eigenwijs, hij kwam wel eens wat ongelukkig over, maar men liet hem praten. Niemand kon echt kwaad op hem worden, daarvoor was het allemaal niet belangrijk genoeg. (...) Zijn huis zag er proper uit. Eenmaal in de week kwamen zijn zuster en zwager uit Badhoevedorp om de boel schoon te maken en bij die gelegenheid kookte zijn zuster zijn eten; wat royaal zodat hij er enkele dagen mee toe kon. Op die manier kon hij zich best redden. (...) Af en toe deed hij wat boodschappen in Mijdrecht of Uithoorn en trouw ging hij elke zondag naar de Nederlands Hervormde kerk. Cafés bezocht hij nooit. Van tijd tot tijd verhandelde hij een koe. Die kocht hij op de markt in Purmerend, waar hij per taxi naar toe reed. Hij hield het dier enige tijd bij zich en probeerde het met winst te verkopen. Zijn dagen bracht hij door met het verzorgen van zijn vee, wat knutselen in en om zijn woning en als hij zich moe voelde ging hij wat rusten. Zijn burenhulpelingen hielpen hem met zijn tractor. Met de mensen die op de omliggende landerijen werkten, maakte hij af en toe een praatje en toen, maandagmorgen 25 juni was het ineens afgelopen."

Onbevredigend

De vraag: "Wie heeft Pieter Plessius om het leven gebracht?" blijft onopgelost, ondanks de reacties van het publiek. Eén tipgeefster meldt bij de politie zelfs haar schoonzoon als mogelijke dader. Het uitgebreide politie-onderzoek levert echter geen verdachte op, die wettig en overtuigend kan worden veroordeeld als de dader van het misdrijf. Ook op het "waarom?" blijft het antwoord uit. Eén van de bij het onderzoek betrokken politiefunctionarissen zegt desgevraagd het nog steeds bijzonder jammer te vinden dat de gevonden moker niet direct is voorgehouden aan een politiehond, om op die manier een mogelijk reukspoor te volgen. Deze bron acht het zeer wel mogelijk dat het onderzoek dan meer resultaat zou hebben opgeleverd.

Meer dan vijftig jaar na dato blijkt dat ook jhr. B.W.F. de Beaufort, destijds districtscommandant van de Rijkspolitie, het misdrijf nog niet vergeten is. Hij verklaart dat het toenmalige rechteam uit goed gekwalificeerde mensen bestond, maar dat alle aanknopingspunten helaas resulteerden in onvoldoende aanwijzingen om tot aanhouding van een mogelijke dader over te gaan. "Het de enige ernstige zaak in m'n carrière die nooit is opgelost. Ja, dat zit me eigenlijk nog steeds dwars. Als zich nu nog iemand bij mij zou melden met relevante informatie, dan zou ik opnieuw in die zaak willen duiken. Dat heeft te maken met je beroepseer." Met dank aan allen die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit artikel.

*Politie/Justitie luchtfoto van het huis en omgeving.
(Arrondissementsparket Utrecht)*

Bronnen:

- Gemeentearchief De Ronde Venen: krantenknipsels Mijdrecht 1973.
- Streekarchief Gouda: Rijn en Gouwe, juni 1973.
- Arrondissementsparket Utrecht: politie-foto's, relaas van de politie over het binnentreden, sectierapport van patholoog-anatoom dr. J. Zeldenrust.
- Correspondentie met de hoofdofficier van Justitie te Utrecht, mevrouw I.E. Klopper-Gerretsen.
- Telefoongesprek met jhr. B.W.F. de Beaufort.

De voogdesse van mijn hart

door J.C. Bader Sr.

Familieverhalen die ons bereiken via een vijftal generaties worden vaak zonder meer als waarheid aangenomen. Het betreft hier drie kinderen die tweehonderd jaar geleden na het overlijden van hun moeder in een weeshuis te Naarden zouden zijn opgevoed en een zestal familieleden uit drie generaties die in 1866 binnen drie dagen aan de cholera zouden zijn overleden. Als je op een bepaald moment als hobby met genealogie gaat beginnen, wil je zulke verhalen graag door archiefonderzoek bevestigd zien. De verhalen spelen zich af rond het echtpaar Matthijs Vermaas en Heintje van den Berg, die volgens akte 112 op 30 juli 1817 te Utrecht trouwden voor de burgerlijke stand. Laten we eerst eens zien hoe het gezin is samengesteld waarin Matthijs is geboren.

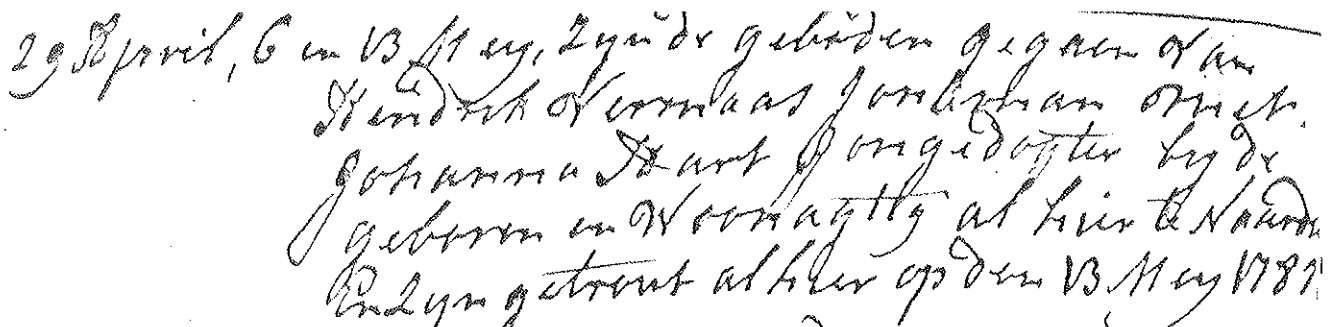
Hendrik en Johanna Vermaas

Hendrik Vermaas: Hij is op 30 april 1760 in de rooms-katholieke kerk van Naarden gedoopt als zoon van Mattheus Vermaas en Joanna Voogt, waarbij Jannetje Voogt als doopgetuige optrad. Hendrik is op 22 augustus 1811 in Naarden overleden. Hij is op 13 mei 1787, 27 jaar oud, in Naarden voor het gerecht en in de rooms-katholieke kerk getrouwd met

als getuige. Hij is in Utrecht op 30 juli 1817, dus toen 29 jaar oud, burgerlijk getrouwd met Hendrika (Heintje) van den Berg, (akte 112). Hij is (volgens akte 9) op 23 februari 1840 in Vinkeveen overleden.

2. Beobardus. Hij is op 15 februari 1789 gedoopt, met Gerrigje Hart als getuige. Hij is waarschijnlijk jong overleden.

3. Johanna. Zij is op 21 juli 1791 gedoopt, met

29 April, 6 en 13 May, Zynde geboden gegaen van
Hendrik Vermaas Jongvader van
Johanna Hart Jonggedofter by de
geborren in Weeragtly al hier te Naarden
En zy getrouwt al hier op den 13 May 1817

Akte van ondertrouw van H. Vermaas en J. Hart (Gerecht van Naarden)

Johanna Hart (Hert): zij is op 23 april 1756 eveneens in de rooms-katholieke kerk van Naarden gedoopt als dochter van Lubbert Hart en Hermina Sas met Jannetje Sas als doopgetuige. Zij is op 14 december 1798 in Naarden overleden. Uit dit huwelijk zijn de volgende kinderen geboren, die allen in de rooms-katholieke kerk van Naarden gedoopt zijn:

Johanna Voogt als getuige. Haar huwelijk met Gijsbert Pothuizen, 23 jaar oud, van beroep werkman, zoon van Jasper Pothuizen en Gijsje Plomp, wordt op 30 augustus 1815 voor de ambtenaar van de burgerlijke stand van Wilnis voltrokken. Johanna en Gijsbert verklaren dat zij niet kunnen schrijven. Johanna overlijdt op 20 februari 1874 in Vinkeveen, 82 jaar oud.

1. Mattheus Hermanus (Matthijs). Hij is op 25 september 1787 gedoopt, met Wilhelmina Hart

4. Albertus. Hij is op 6 januari 1794 gedoopt met Alida Peek als getuige. Zijn burgerlijk hu-

welijk met Johanna Kok, 25 jaar oud, dochter van Jan Reijerse Kok en Antje Spruit wordt op 2 juni 1828 in Vinkeveen gesloten. Albertus overlijdt op 21 december 1868 in Wilnis.

Na het overlijden van zijn vrouw Johanna Hert in 1798 hertrouwt Hendrik op 25 oktober 1801 in Naarden in de Nederduits gereformeerde kerk met Hendrikje Wouterse van Loenen uit Eemnes-Buijtendijk. Hij is dan 41 jaar oud. Daarmee begint de protestantse tak van de familie Vermaas. Vermoedelijk heeft de moeder Johanna Hart gewild dat de kinderen katholiek opgevoed zouden worden. Het is ook mogelijk dat de kinderen opgevoed zijn bij hun grootmoeder Jannetje Voogt.

Uit dit tweede huwelijk werden de volgende vier kinderen geboren, die allen in de Nederduits gereformeerde kerk van Naarden gedoopt zijn:

1. Jaapie, gedoopt op 9 maart 1803.
2. Cornelis, gedoopt op 5 november 1806.
3. Geertje, gedoopt op 25 februari 1810.
4. Teunis, gedoopt op 17 maart 1811.

Volgens de mondelinge overlevering werden de drie kinderen uit het eerste huwelijk van Hendrik en Johanna katholiek opgevoed. Na de dood van hun moeder in 1798 zouden ze in het weeshuis te Naarden zijn opgenomen. Na diepgaand onderzoek in de weeskamerarchieven van Naarden, Weesp en Amsterdam is daarover niets gevonden. In 1812 duiken de kinderen op in Vinkeveen. Matthijs moest dienst nemen in het leger van Napoleon en schrijft op 10 december 1812 vanuit Koningsbergen in Oost-Pruisen een brief naar zijn geliefde minnares Hendrika van den Berg.

In de "Geschiedenis van de Lage Landen" beschrijft Jaap ter Haar:
"In 1809 worden de bevelen uit Parijs steeds strenger. De arme koning Lodewijk Napoleon kronkelt als een aal aan de keizerlijke haak heen en weer. De keizer eist soldaten voor zijn legermacht: Laten we de volwassen jongens uit de stadsweeshuizen maar als eersten voor het leger aanwijzen".¹

Waarschijnlijk zal Matthijs na de inlijving bij Frankrijk in 1810 al gauw ingelijfd zijn in het keizerlijke leger. Jaap ter Haar schrijft over de tocht naar Rusland:

"Het grootste leger dat in de wereldgeschiedenis ooit op de been is gebracht, bijna 600.000 mensen bij elkaar, heeft zich in Duitsland verzameld en trekt in 1812 tegen Rusland op. Bij de rivier de Berezina wordt het leger in ijzige kou verslagen. Op 4 december laat Napoleon zijn leger in de steek en tracht zo snel mogelijk Parijs te bereiken. Pas weken later bereikt een schamel restant van zijn strijdmacht Koningsbergen en lost zich daar op."²

Matthijs heeft in Koningsbergen waarschijnlijk geruchten gehoord over de verloren slag bij de Berezina en heeft op 10 december zijn brief geschreven toen het restant van zijn leger Koningsbergen nog niet had bereikt. We mogen concluderen dat Matthijs niet heeft deelgenomen aan de tocht naar Rusland en waarschijnlijk deel uitmaakte van het in Koningsbergen gelegeerde keizerlijke garnizoen. Gekennzeichnet door de benarde situatie van het leger schreef Matthijs de volgende brief:

Koningsberg Den 10 December 1812

Zeer geliefde Minnares

Ik kan niet nalaten om Uw Dege Leteren toe te zenden Hopende dat Uw dezelve in een Volmaakte staat van Gezondheid zal aantreffen. Wat mij aangaat ik Ben Goddank weer Gezond Schoon ik drie Maanden Ziek ben Gesveest. Waar ik verder zal na toe gaan dat weet ik niet ik heb van J. van Wee een Briefontvangen. Nog het verwonderd mij ten hoogsten dat ik in dezelve van Uw geen Brief vond.

Dat doet mij in de Ziel Leed gelijk ook van mijn Lieve Zuster die mij niets geschreven heeft waar of zij Blijft of dat zij verhuist.

Lieve Heijntje ik zit Voor een Keet Vuur mogelijk zien wij malkaar nooit meer. egter kunt gij versoekd zijn dat ik Uw getrouw blijf tot aan mijn Laatste ogenblik waar ik ook na toe mogt.

Ten ersten gij sult altoos De Voogdesse van mijn hart blijven en Schoon ik op mijn Rijs honderdmaal in de Gelegenheit ben

geweest ogter heeft nooit een ander wijze mij kunnen bekooren.
Ik leef op hoop dat god ons weder in malkanders armen Zal
Voeren en dan zal niets als de doot ons van malkander Rukken.
Dag wanneer een dodelijke kogel mij moog Treffen dan Zal nog
mijn Ziel na Uw overvliegen en uw het Laatste het eeuwige
Vaarwel in de ooren fluijsteren.

Lieve Heijntje ik moet afbreeken met de Pen dog niet met mijn
hart van Liefde ik omhels uw en mijn lieve Zuster Duizendmaal
in mijn gedagte en blijf zo Lang mijn hart klopt en mijn bloed
warm zal zijn uw getrouwde minnaar.

M. Vermaas

Volgens de mondelinge overlevering is Matthijs met zijn dienstkameraad Gijs Woerden gedeserteerd en slaagden zij erin na een lange tocht dwars door Duitsland Vinkeveen te bereiken. Ze hebben het overleefd. Matthijs kon zijn Heintje weer in zijn armen sluiten en trouwde met haar op 30 juli 1817 te Utrecht. Zijn dienstkameraad Gijs Woerden trouwde op 25 november 1818 te Vinkeveen met Maria Kok. Zij was een zus van Johanna Kok die op 2 juni 1828 huwde te Vinkeveen met Matthijs' broer Albertus.

De brief die Gijs Woerden schreef naar zijn familie is verloren gegaan door uitlenen. Erg jammer, want hij is mijn betovergrootvader. Het toeval wil dat Matthijs de betovergrootvader is van mijn vrouw Bep van Dorresteyn. Hij is dan 29 jaar en zij 26 jaar oud.

Het gezin Vermaas/Van den Berg

De beroepen die Matthijs Vermaas heeft uitgeoefend worden als volgt omschreven: soldaat, groenteverkoper, werkman, herbergier en veldwachter. Zijn vrouw Heintje is gedoopt te Vleuten op 19 december 1790 in de rooms-katholieke kerk op 't Hoog als kind van Johannes Arnoldus van den Berg en Hansje van der Lee, die in Utrecht voor het gerecht zijn getrouwd op 12 januari 1788.

Hendrikje, Hendrika of ook wel Heintje genoemd, is opgegroeid in Vleuten en werd later dienstmeisje in Utrecht, zoals uit haar huwelijks-

akte blijkt. Waarschijnlijk heeft zij Matthijs leren kennen omstreeks 1810. Er ontstond een zeer hechte liefdesband, wat wel is gebleken uit de brief die Matthijs vanuit Koningsbergen heeft geschreven. Onder welke omstandigheden Matthijs, zijn zusje Johanna en zijn broer Albertus in Vinkeveen terecht zijn gekomen vanuit Naarden zullen wij nooit aan de weet komen. Wel is het opmerkelijk dat Matthijs goed heeft leren schrijven, terwijl zijn zus Johanna en broer Albertus bij hun huwelijk te kennen gaven dat zij het schrijven niet hebben geleerd.

3. Nijmegenland Provincie Utrecht
Gemeenst. Vinkeveen
De ondergetekende Burgemeester van gemene-
de Vinkeveen in een bevestigde staand in de Gemeene
Vinkeveen in Nederland bij deze wil dat de ondertrouw
van Matthijs Vermaas Hermanus van de
gemeentewijf Jansen van beroep werkman geboren
te Naardwijk in de Gemeente Vinkeveen in Nederland
van de Gemeente Vinkeveen in Nederland met
Heintje van den Berg van den Berg in
Leventmuisje Jansen van beroep dienstmeisje geboren
te Naardwijk in de Gemeente Utrecht in Nederland
van den Berg met mannelijkthuisje Jansen van
den Berg in de Gemeente Utrecht in Nederland
van de Gemeente Vinkeveen in Nederland bij deze
aan de justitie volgens de wet op de openbaarheid van
ranglijstakt, zijnde dat de Staat van de Gemeente
verpleging heeft voorgedaan
Vinkeveen den 25sten 1818 Leventmuisje
De Burgemeester van
B. J. Kruis

Vinkeveen, ondertrouw van Matthijs Vermaas en Hendrikje van den Berg.

Kinderen uit het gezin van Matthijs en Heintje:

1. Jannigje, zij is op 5 januari 1815 in Vleuten geboren en gelegaliseerd bij het huwelijk van haar ouders. Zij trouwt op 21 mei 1839 te Vinkeveen met Gijsbert van der Toll, die op 18 november 1816 als zoon van Krijn van der Tol en Cornelia Voorn geboren is. Zij is op 19 juli 1841 in Abcoude-Proostdij overleden.
2. Johanna, zij is op 19 december 1816 in Utrecht geboren en evenals haar zusje Jannigje

is zij op 30 juli 1817 bij hun huwelijk door haar ouders erkend. Zij trouwt op 17 februari 1843 in Vinkeveen met de schipper Johannes van Vliet, zoon van Willem van Vliet en Claasje Verwoerd. Johanna overlijdt in de ouderdom van 70 jaar op 3 januari 1887 in Vinkeveen, getuige bij haar overlijdensaangifte is Mattheus van Vliet, 41 jaar oud.

3. Hermanus, hij is op 10 februari 1819 in Vinkeveen geboren en in de rooms-katholieke kerk in dit dorp op 11 februari 1819 gedoopt, met Hansje van den Berg als getuige. Hermanus overlijdt, maar één week oud, op 17 februari 1819 in huis nr. 23 in Vinkeveen. De buur Arie van Blokland is getuige bij het aangeven van het overlijden.

4. Henricus (Hendrik), hij vormt een tweeling met Hermanus en is dus eveneens op 10 februari 1819 in Vinkeveen geboren en in de rooms-katholieke kerk aldaar op 11 februari 1819 gedoopt, met Johanna van den Berg als getuige. Hij is onder curatele gesteld van zijn broer Bartholomeus (Lebertus) bij vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht van 29 oktober 1862. Hij is op 3 juni 1871 overleden in de Lange Nieuwstraat A 102 te Utrecht, 51 jaar oud. Nog steeds is daar de psychiatrische inrichting gevestigd.

5. Libertus (Lambertus), hij is op 25 februari 1822 in Vinkeveen geboren. Arie van Blokland is op het gemeentehuis getuige bij de geboorteaangifte. Hij wordt op dezelfde dag in de rooms-katholieke kerk van Vinkeveen gedoopt, met Wiggje Voogt als getuige. Hij overlijdt, twee jaar oud, in het Donkereind in Vinkeveen in huis nr. 23 op 20 april 1824.

6. Libertus (Bartholomeus), hij is geboren in Vinkeveen op 27 mei 1824 en op dezelfde dag in de rooms-katholieke kerk aldaar gedoopt, met Wiggje Voogt uit Demmerik als getuige. Hij is in Vinkeveen op 15 februari 1851 getrouwd met Agatha Kok, die op 8 juni 1822 in Nieuwkoop geboren is als dochter van Nicolaas Kok en Aaltje Samson. Hij overlijdt, 82 jaar oud, op 11 september 1906 in Vinkeveen. Zijn beroep was veenman. Op zijn bidprentje staat vermeld dat

hij Hoogheemraad was van het Groot Waterschap 'de Ronde Venen'.

7. Maria, zij is geboren in Vinkeveen op 4 maart 1828 en op dezelfde dag in de rooms-katholieke kerk aldaar gedoopt, met Jansje Vermaas als getuige. Zij overlijdt, 15 maanden oud, op 9 juni 1829 in Vinkeveen. Bij de overlijdensaangifte is de buur Arie van Blokland getuige.

8. Haasje, zij is geboren in Vinkeveen op 21 december 1831 en aldaar gedoopt in de rooms-katholieke kerk op 22 december 1831, met Hermanus van den Berg en Jansje Vermaas als getuigen. Zij trouwt in Vinkeveen op 5 oktober 1858 met de kleermaker Teunis van Beek, zoon van Willem van Beek en Jacoba Enkel. Zij overlijdt op 19 maart 1864 in Vinkeveen, haar oom, de veenman Anthonius Homan, oud 57 jaar, is getuige bij de overlijdensaangifte.

9. Hendrika Vermaas, zij is geboren te Vinkeveen op 24 juni 1835 en gedoopt in de rooms-katholieke kerk op 25 juni 1835, met Joanna Vermaas uit Demmerik als getuige. Zij is gehuwd

In uwe godvruchtige gebeden wordt aanbevolen
DE ZIEL VAN ZALIGER

BARTHOLOMEUS VERMAAS,

weduwnaar van

AGATHA KOK,

Hoogheemraad van het Groot Waterschap
„de Ronde Venen.”

overleden te Vinkeveen voorzien van de H.H. Sacramenten den 11en September 1906 in den ouderdom van 82 jaar, en begraven den 14en d. a. v. op het R. K. Kerkhof aldaar.

Ik heb den goeden strijd gestreden, den loopbaan afgelegd, het geloof behouden, nu ook is voor mij de kroon der gerechtigheid weggelegd. Tim. IV. 7, 8.

Hij was een voorbeeldige vader, en het aandenken der deugdzaamen waardig. Hij was beter dan alle rijkdommen: zijne wegen waren schoon en al zijne paden vreedzaam. Jer. XVI, 17, 2. Mart. VII, 20. Prov. III, 15, 17.

Dierbare kinderen, kleinkinderen en vrienden! U verlatende vraag ik geen tranen, maar een voortdurend aandenken in uwe gebeden: vergeet mijn lessen niet, stel uw vertrouwen op God: denkt aan Hem op al uwe wegen, zijt eensgezind onder elkander, en bidt voor mij. Spr. 8, 6. Rom. XII en XV.

Mijn Jesus, barmhartigheid. (100 dag. afl.)

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil. (300 dag. afl.)

ONZE VADER. — WEES GEGROET.

Hij ruste in vrede.

B. Michels, Boekh. — Vinkeveen.

te Vinkeveen op 5 oktober 1858 met Albertus van Diemen, die op 26 januari 1835 te Vinkeveen geboren is als zoon van Arie van Diemen en Johanna van Loon. Uit dit huwelijk zijn de volgende kinderen geboren:

- a. Mattheus op 24 november 1861.
- b. Johanna Agatha op 16 juli 1865.
- c. Hendrika op 28 mei 1866.

Het hele gezin is in 1866 ten gevolge van de uitbroken cholera-epidemie overleden.

De herberg aan de Schans in Demmerik³

Door wat speurwerk in de notariële archieven in het Rijksarchief te Utrecht ben ik wat meer aan de weet gekomen over het leven en welzijn van Matthijs en Heintje. In een notariële akte van 8 april 1818, verleden voor notaris Adrianus Verdam, compareren Cornelis de Bruijn, kastelein, wonende in de herberg aan de Heulbrug te Demmerik en Matthijs Vermaas, groenteverkoper, mede te Demmerik woonachtig, welke laatstgenoemde heeft bekend en verklaard gekocht te hebben en in koop en eigendom over te nemen:

Eene Boerenhuizing en Herberg, genaamd de Schans, gemerkt No. 23 waar in eene koe-stalling voor Zestien stuks Rundvee, ruime Berg-plaats ter vervanging van eene schuur en voorts de Erve, Werf en Tuin, daar toe behoorende, staande en gelegen in 't begin van het Donkereind onder Demmerik, gemeente Vinkeveen, belend ten noorden en oosten de Heerenweg, ten zuiden en westen Gerrit Sloot-haak hebben de Verkoopers den Eigendom van dit Perceel verkregen in Publieke veiling, gehouden te Vinkeveen den twintigsten maart achttienhonderd en zeventien door ofte van wege den Heere Willem Keetel te Utrecht voor de ene helft en de Erven wijle Vrouwe Clara Reinborch van Cleeff, in leven weduwe van den heere Antonie Johannes van Eelde voor de wederhelft ten overstaan van den Notaris Hendrik Viervant te Abcoude en twee getuigen en in tegenwoordigheid van den heer Vrederegter des Kantons Baambrugge, benevens van den heer Griffioen des zelve Kantons zijnde het Proces Verbaal dier Veiling behoorlijk geregistreerd.

Dit nu voetstoods en bij den koop, voor zoo vrij en onvrij, als buurhuizen en Erven aldaar; met al hetgeen daar in, op en aan of nagelvastig en met alle de bepoting en beplanting; except al-

leen die Goederen, welk zoo Straks zullen worden uitgezonderd. Voorts met alle die lusten en lasten, regten en Servituten [= erfdiensbaarheid] betaling van Verponding, Dorps en andere lasten, onderhoud van Dijk, wetering en brandbluschgereedschap, op en overpaden, als aan het verkochte goed, verknocht en verbonden zijn, of zulks namaak zouden mogen werden.

In alle welke vóór en nadeelige regten en Servituten, de koper thans op de volledigste wijze, werdt gesteld en gesurft; begeerende de Verkooper dat hij die allen, van heden af zal

Op vrijdag 11 januari 1822 sluit Matthijs voor notaris A. Verdam een hypotheek af voor een bedrag van tweehonderd gulden met als onderpand zijn herberg en boerderij. Hij verklaart dit bedrag schuldig te zijn aan Anthony de Casparis, kruidenier te Amsterdam op de Utrechtsestraat. De hypotheekrente bedraagt 5 procent met een aflossingstermijn van zes jaar. De eerste aflossing van vijftig gulden moet betaald worden op 1 januari 1823. De akte is gepasseerd ten huize van kastelein Cornelis de Bruijn, waarbij deze, met Eldert Klijnzoon, de gemeentebode⁵ ook als getuige optrad⁶.

Koopbed op dag en huren Borgen

*Pieter Lubken Veenman onder Geruit Koolenberg Veenman onder
 Abcoude Proostdij in het Keen van Proostdij in het Keen. a. Matthijs Vermaas
 174.25 Vier en vijftig gulden vijf en twintig koudelich aan des schenks onder Pieter Lubken
 Ceats*

*Matthijs Vermaas sommoord over Gijsbert Koolenberg Veenman L. Demmerik
 24. Vier en twintig gulden onder Pieter Lubken*

Proces Verbaal van de houtverkoop op 8 januari 1836.

uitoefenen, genieten en dragen, even gelijk die door hem en zijn proderessoren [= voorgangers], tot heden toe is geschiedt, of had kunnen, mogen en moeten geschieden.

Om en voor de Somma van Vijfhonderd en Vijftig Guldens; vrij geld voor den Verkooper, weshalven alle kosten, regten en verschotten, over de tegenwoordige koop en overgang van eigendom te loopen, geheel en alleen, door de Kooper zullen moeten worden gedragen en voldaan.

Matthijs moet contant f 350,— betalen en de resterende tweehonderd gulden in drie jaar tijds tegen vijf procent rente. Na de opsomming van de verplichtingen van koper en verkoper wordt de akte getekend door de beide comparanten, de Heer Kornelis Spieringshoed, deurwaarder bij het Vredesgerecht des Kantons Mijdrecht, Johannes Gerardus Küpers, chirurgijn en tenslotte door notaris A. Verdam⁴.

In een herberg is in de winter natuurlijk veel hakhout nodig voor de haard. En Matthijs zal daar voor zorgen. Op zaterdag 8 januari 1831 is er een grote verkoop van hout op stam in het zogenaamde Kooibosch in de Noorderpolder van Waverveen. De verkoper is Willem Kruijswijk uit Uithoorn. Notaris Hendrik Viervant heeft hier proces-verbaal van opgemaakt⁷.

Het hout zal door de verkoper worden gehakt, waarvan de koper vijf cent betaald van iedere gulden. Uiterlijk op de eerste april van dat jaar moet het hout uit het bos weggeruimd en vervoerd zijn. Matthijs koopt hout ter waarde van f 24,— waarvoor Gijsbert Koolenberg, veenman uit Demmerik en Pieter Lubken, veenman uit Abcoude-Proostdij borg staan. De totale waarde van het verkochte hout is f 365,50.

Matthijs overlijdt op 23 februari 1840 in de leeftijd van tweeënvijftig jaar in zijn herberg

aan de Schans. Zijn vrouw Heintje is dan 49 jaar. Van de kinderen is Jannigje 25 jaar oud en gehuwd met Gijs van der Tol, Johanna is 24 jaar oud, Hendrik 21 jaar en Bart 15 jaar oud. Van de negen kinderen uit het gezin zijn Hermanus, Libertus en Maria al zeer vroeg overleden.

Moeder Heintje zal nu het werk van kasteleinesse van de herberg volledig op zich gaan nemen. Veel van dat werk zal ze wel steeds al gedaan hebben, want Matthijs was ook veldwachter. Met dit beroep wordt hij ook genoemd in de overlijdensakte nr. 9 van 24 februari. In deze akte wordt de herberg aangeduid met het huisnummer 113. Als getuigen bij de aangifte worden genoemd de veehouder Arie van Blokland, oud zestig jaar en de onderwijzer Hendrik Gaveel, oud 39 jaar, beiden bekenden van de overledene. De voogdijstelling is geregeld blijkens een proces-verbaal van 10 juni 1840 en is behoorlijk geregistreerd.

Op de eerste maart 1853 heeft de boedelscheiding plaats voor notaris J.C. van der Heijden, gevestigd te Mijdrecht⁸. Uit de akte blijkt dat er nogal eens met namen gegoocheld werd. Aderrée of Agatha ben ik nog niet eerder tegengekomen in de archieven; hiermee wordt Haasje bedoeld, die vernoemd is naar haar grootmoeder Haasje van der Lee. Met Bernardus wordt Lebertus bedoeld, die later met de naam Bartholomeus wordt aangeduid.

Als getuige-deskundigen voor het schatten van de goederen worden genoemd de veehouder Frederik Bosman, de veehouder en veenman Hendrik van Os en de timmerman Gijsbert van der Vaart Jacobuszoon, allen wonende te Vinkeveen in Demmerik en daartoe beëdigd door de kantonrechter te Loenen blijkens een proces-verbaal van 24 november 1852.

Heintje verklaart dat er geen contanten in de boedel aanwezig zijn. De onroerende goederen worden omschreven zoals eerder vermeld in de akte van 8 april 1818, bij het kadaster bekend onder sectie D., nummers 426 en 427 ter grootte van vijftien roeden en zestig ellen. Een Utrechtse roede is 14,13 vierkante meter en een

el 68,5 centimeter. Door deskundigen worden herberg, erf, werf, tuin en ander getimmerte geschat op duizend gulden.

De schulden bedragen in totaal f 1.253,10. Een opvallende post is hier de schuld aan de Firma Finjé en Compagnie' in Utrecht van f 459,02 wegens geleverde dranken. Deze post moet nog verhoogd worde: "*voor daarop geloopende regterlijke renten en getaxeerde geregtskosten drie en negentig gulden vijf en zeventig*".

Recapitulatie van de goederen geeft het volgende beeld:

Roerende goederen	f 414,50
Vaste goederen	' 1.000,—
	—————
Totaal bedrag van het actief	f 1.414,50
Totaal van het passief	' 1.253,10
	—————
Batig saldo	f 161,40

Heintje is gerechtigd tot de helft van het bedrag: f 80,70, terwijl het kindsdeel van de zes kinderen f 13,45 bedraagt. De kinderen verklaren met eenparig goedvinden alle roerende en onroerende goederen toe te bedelen aan hun moeder Hendrika van den Berg, die ook het totaalbedrag van de schulden op zich neemt.

Zeven weken later, op 22 april 1853, verschijn Heintje weer voor notaris J.C. van der Heijden in het Rechthuis te Vinkeveen⁹. Zij verklaart een bedrag van negenhonderd gulden schuldig te zijn aan Willem Gerrit Huisman, likeurstoker op de hoek van de Jonkerdwardsstraat 14 te Amsterdam tegen een rente van vijf procent. Op 1 mei en 1 november moet jaarlijks de halve rentesom betaald worden. De opeising van het totaalbedrag mag niet eerder geschieden dan op 1 mei 1860 met een opzegtermijn van drie maanden.

Het onderpand van de hypotheek is de herberg aan de Schans op de hoek van de Uitweg in het Donkereind. De gebouwen moeten verzekerd worden bij een solide brandwaarborg-

maatschappij. Aan de geldschieter moet een dubbelpolis van assurantie worden afgegeven.

De hypotheekakte is gedaan en verleden in het Rechthuis te Vinkeveen met als getuige de heer Cornelis van Wieringen, kandidaat-notaris te Mijdrecht en Anthonie Merks, kastelein te Vinkeveen. p 13 oktober 1865 sluit moeder Heintje voor notaris J.C. van der Heijden een huurcontract met haar schoonzoon Albertus van Diemen, herbergier en tapper, en zijn huisvrouw Hendrika Vermaas¹⁰. Moeder Heintje is dan 74 jaar en ziet graag dat haar jongste dochter en schoonzoon na haar dood het werk in de herberg kunnen voortzetten.

Albert en Hendrika verklaren in huur aan te nemen:

'Eene Huizinge, herberg en tapperij, genaamd de Schans met Stalling en verder getimmerte, benevens de daarbij behorende Erve, grond en tuijn, Staande en gelegen in Demmerik, gemeente Vinkeveen, op den hoek van den Uitweg in het Donkereind Kadastraal bekend in Sectie D, onder Nummers 426 en 427, groot vijftien roeden zestig ellen.

Al de Meubelen, Inboedel en Huisraad, billard, herbergiers en tapperijgereedschappen en alle verdere roerende goederen, zonder uitzondering, zich bevindende in de Opgehemelde Huizinge en aanbehooren en den Verhuurster toebehoorende.

En zulks voetstoods, zoodanig en in den Staat waarin het gehuurde zich bevindt, verklarende de huurders hun gehuurde wel te kennen, daarmede genoeg te nemen, geene nadere beschrijving daarvan te begheeren en alles verder bij het eindigen der huur te zullen opleveren.

Deze Verhuur en huur is aangegaan voor den tijd van zes achtereenvolgende jaren, aanvang nemende op den eerste Mei, het het Eerstvolgende na de dag van Overlijden der Comparante Verhuurster, door wier Erven het verhuurde alzoo aan de huurders moet worden afgestaan".

*A van Diemen
Heintje Vermaas
G. van der Heijden
Cornelis van Wieringen*

De jaarlijkse huurprijs zal f 130,— bedragen, te voldoen in twee termijnen op 1 november en 1 mei. Het huurcontract zou nooit in werking treden. Het is maar goed dat een mens niet weet wat hem kan overkomen. Het komend jaar zal een zwarte bladzijde worden in de geschiedenis van de herberg aan de Schans.

Cholera-epidemie in Vinkeveen

Wij schrijven het jaar 1866. In april van dat jaar werden in de stad Utrecht gevallen van cholera geconstateerd, die zich in de volgende maanden her en der in de provincie verspreidden tot de cholera ook in Vinkeveen de kop opsteekt en wel in de herberg aan de Schans. In een tijdsbestek van drie dagen voltrekt zich een drama dat als een bom moet ingeslagen zijn in de Ronde Venen. In een zestal overlijdensakten van de burgerlijke stand in Vinkeveen lezen we het volgende:

akte 29: overleden op 4 juni om 14.00 uur Hendrika van Diemen, acht dagen oud

akte 30: overleden op 5 juni om 5 uur Agatha van Diemen, 10½ maand oud

akte 31: overleden op 5 juni om 7 uur Albertus van Diemen, 31 jaar oud

akte 32: overleden op 5 juni om 8 uur Hendrika van den berg, 77 jaar

akte 33: overleden op 6 juni om 1 uur Mattheus van Diemen, 4½ jaar oud

akte 35: overleden op 6 juni om 22.00 uur Hendrika Vermaas, 30 jaar oud

Binnen de families Vermaas en Van Diemen is van geslacht op geslacht doorverteld dat Heintje, haar dochter Hendrika, haar schoonzoon Albert en haar drie kleinkinderen door de cholera zijn omgekomen. Het uitbreken van de cholera zou ook ontstaan zijn in de herberg aan de Schans.

De oorzaak van het overlijden vinden we in Nederland niet terug in de overlijdensakten. Ik kan me voorstellen dat er bij het opmaken van zoveel akten in zo'n korte tijd ook fouten werden gemaakt. Zo was Heintje van den Berg bij haar overlijden geen 77 jaar, maar 75 jaar oud. Ook blijkt dat haar zoon Bartholomeus (Lebertus) bij de aangifte zich de naam van zijn grootmoe-

No. 1. In het jaar achtien hon- zes en zesig, den 18sten dag der maand Juni

Ambtenaar van den Berg, en der Gemeente Utrecht Provincie Utrecht,

oud 75 jaren, van beroep Uitvoerend Burgemeester

en 75 jaren, van beroep Oudwagter, wonend op de adheer

Dewelke ons verklaarden, dat op den 18sten dag der maand Juni

dezes jaars, des voorgenoemd ten acht ure, binnen deze gemeente Nijk B. 3. 253 is

overleden Hendrika van den Berg, oud 75 jaren, zonder

beroep, geboren te Utrecht in 'woning van de familie van den Berg

vermaand de Heer van den Berg, zynde de zoon van de overleden

En hebben wij deze Acte ja voorlezing onderteekend, met de gewoone teekeningen

B. van der Maas J. G. van der Maas

der Haasje van der Lee niet herinnert. Zou ik ergens in de archieven toch de oorzaak van overlijden kunnen vinden? Daar was heel wat speurwerk voor nodig. Onderzoek in het gemeentearchief van de Ronde Venen leverde tot dusver niets op. Ook in het Rijksarchief te Utrecht kwam ik niet veel verder bij onderzoek in de archieven van de provincie tot de heer Van Kalveen mij attent maakte op een boek "Verslag over de Toestand der Provincie Utrecht in 1866". De adjunct-inspecteur van het geneeskundig staats-toezicht in Gelderland en Utrecht brengt daarin verslag uit over het uitbreken van de cholera in Vinkeveen,¹¹ We vinden veel informatie op bladzijde 246.

slechts acht dagen. Dat was Hendrika, die vader Albertus bij terugkomst van zijn werk op het land dood aantrof. Een week daarvoor had hij haar geboorte op 28 mei aangegeven bij de burgerlijke stand te Vinkeveen, met als getuigen Cornelis van Schaik, oud 35, jaar kastelein en Hendrik van Monfoort, oud 38 jaar. Zo liggen geboorte en dood soms zeer dicht bij elkaar. We lezen in het verslag over de achtenzeventigjarige grootmoeder en een eenjarig broertje. Hiermede wordt Hendrika (Heintje) van den Berg bedoeld, die zoals juist gemeld, 75 jaar oud was. Het eenjarig broertje was geen broertje maar een zusje, Johanna Agatha, die 10½ maand oud was.

Als je als amateur-genealoog zo'n verslag onder ogen krijgt, geeft dat van de ene kant een voldaan gevoel, want de speurtocht heeft tot succes geleid. We hebben nu de zekerheid dat in de herberg aan de Schans de cholera ook werkelijk is uitgebroken. Van de andere kant doet het pijn als je bedenkt wat een leed en verdriet daarachter schuil gaat. In het verslag lezen we over het overlijden van een kindje van

Natuurlijk is er veel te schrijven over de oorzaak van de epidemie, het verloop ervan en de verdere verspreiding in Vinkeveen. Er zijn nog veel vragen te beantwoorden, maar dat laat ik graag aan anderen over. De herberg aan de Schans werd op 25 september 1866 bij openbare verkoping door de erven verkocht aan Paulus van den Berg, koopman te Oudenrijn voor f 2.600,—¹².

Geraadpleegde literatuur en noten:

- 1. Geschiedenis der Lage landen door Jaap ter Haar; Weesp, 1985, blz. 471.
- 2. idem blz. 474 en 475.
- 3. Briefkaart herberg aan de Schans omstreeks 1930, uitgave J. Wiltenburg, Vinkeveen.
- 4. Rijks Archief Utrecht (RAU), toegang R34-1, nr. 1697, akte 156.
- 5. RAU, toegang 34-2, nr. 2342, akte 3.
- 6. RAU, toegang 34-2, nr. 2342, akte 3.
- 7. RAU, toegang R34-1, nr. 80.
- 8. RAU, toegang R34-1, nr. 1755, akte 30.
- 9. RAU, toegang R34-1, nr. 1755, akte 61.
- 10. RAU, toegang R34-1, nr. 1755, akte 183.
- 11. RAU, toegang R79, nr. 218, blz. 246.
- 12. RAU, toegang R34-1, nr. 1777, akte 147.

Een geschil in het Achterbosch

door Joop Frankenhuizen

Tussen 1630 en 1842 stond in het Achterbosch, in het verlengde van het huidige Achterbos in Vinkeveen, een katholieke schuilkerk. In 1793 komt een nieuwe pastoor, Philippus van Veen. Het gedrag van de man is een ergernis voor sommige bestuurders. Hij wordt uit zijn tent gelokt, weet zich niet te beheersen en moet verdwijnen.

De Bataafse vrijheid

In 1593 constateert een gereformeerde visitatiecommissie dat de roomse bevolking in het gebied van de ronde venen de plaacaaten van de Staten van Holland maar slecht naleeft en sinds die tijd doet ook de gereformeerde gemeente van Waverveen en Waveren haar best om de uitoefening van de katholieke eredienst te laten stoppen. Maar echt succes hebben ze niet in de overwegend katholieke streek. Integendeel, in 1630 wordt er in het Achterbosch een Roomse schuilkerk gebouwd en zo lang de kerk aan de landheer de verlangde recognitiegelden¹ blijft betalen, wordt ze geen strobreed in de weg gelegd. Gaandeweg worden de pogingen tot intimidatie minder en komt het tot een vreedzaam naast elkaar wonen. In 1793 vallen de Fransen ons land binnen en is de Bataafse revolutie een feit. De Stadhouders moet vluchten en onder de leus Vrijheid, Gelijheid en Broederschap worden overal revolutionaire comités in het leven geroepen die het stads- en dorpsbestuur overnemen.

De Waverse municipaliteit

Ook het gerecht Waveren, Botshol en Ruige Wilnis ontkomt niet aan de bestuurlijke wijzigingen. In mei 1795 wordt baljuw Mr. Pieter Elias door de provisionele representanten van het volk aan de kant gezet en vervangen door de burger Adrianus Ploos van Amstel. De schout, Jan van Wickevoort Crommelin, wacht de zuiveringen niet af en verdwijnt met meenemen van de kas. Wie er in 1795 precies in de municipaliteit van het gerecht Waveren, Botshol en Ruige Wilnis heeft gezeten en hoe deze

toen werd samengesteld, is mij niet bekend. Dat komt een jaar later. In juli 1796 benoemen Jan van Lammeren, Thomas Rietveld, Jan Wittebol, Jacob van Berkel en Cornelis Houweling - namens de burgerij en door de municipaliteit beoorloofd opgeroepen - de Amsterdammers Dirk Holland tot provisioneel secretaris. Op Thomas Rietveld na zijn alle genoemde leden lid van de gereformeerde kerk.

Afsluiten weggetje

In 1800, in het vijfde jaar van de Bataafse vrijheid komt het tot een treffen tussen de municipaliteit en de pastoor van de Nicolaaskerk in het Achterbosch. De municipaliteit sluit het weggetje af dat onder meer toegang geeft tot het kerkgebouw. Wat precies de reden is van de afsluiting is onduidelijk. De municipaliteit geeft als reden het voorkomen van ongelukken en het belang van de aanwonenden, die voor het onderhoud van de weg moeten opdraaien. We moeten dan bedenken dat het weggetje, dat nu nog bestaat, destijds omgeven was door water. Het was een soort dijkje geworden waarop een twintigtal huizen stond met aan het eind ervan de kerk en het kerkhof. De pastoor ziet de actie van de municipaliteit echter als een belemmering in de uitoefening van de godsdienst want ook hij kan nu niet langer meer met zijn rijtuig naar de kerk komen. Hij barst dan uit in een donderpreek, die hem zwaar zal worden aangerekend.

Een klacht van 6 pagina's

Om een idee te krijgen van de denkwijze en de schrijfwijze uit die tijd citeren wij uit de

brief van 23 april 1800 gericht aan *“Den Hoogerwaardigen Heere Joannes van Engelen, Amplisimus van de Stichtse Missie der H: Roomsche catholijke kerk; en priester derzelve in de Gemeente te Maarssen”*, waarin twee leden van de municipaliteit het gedrag van de pastoor aan de kaak stellen. De brief is ondertekend met *“Uw hoog Eerwaarden D: V: Dienaaren en Medeburgers. De Leden der Municipaliteit van Waveren Botshol en Ruijge Wilnisse”*. *Daaronder volgt de handtekening van Jan van Wieringen. De brief besluit met “En in Naam derzelve Cornelis Houweling abs: secrets:”* Beiden mannen zijn lidmaten van de gereformeerde gemeente van Waverveen en Waveren en blijken, ondanks eerder bedanken wegens de ondemocratische verkiezing in 1796, nu wel lid van de municipaliteit.

Geen sjees wel losse paarden

Zij schrijven de aartspriester², want dat is pastoor Van Engelen na zijn pastoorsschap in Mijdrecht inmiddels geworden, dat zij na rijp beraad en ter voorkoming van ongelukken en in het belang van de geërfden die de weg moeten onderhouden, hebben moeten besluiten *“om het rijden met wagen of chais [sjees, jf] en paard door het stellen van eenige palen te stuiten op het aan U Hoog Eerw: wel bekend smalle wegje in het zogenaamd Agterbosch, van het einde der werf van Jan Wittebol af, tot voorbij de Roomsche kerk aan het eind der poel toe.”* Losse paarden, koebeesten en ter aarde besteld wordende lijken

kunnen er gewoon door. Het gaat alleen om rijtuigen die echter *“tenzij men zulks opzettelijk zoekt, bij naa nooit dit smalle wegje, het welk in de poel doodloopt, passeeren.”*

Beschuldigd van laster

Pastoor Philippus van Veen ziet dit slaan van palen echter als een belemmering in het uitoefenen van de godsdienst door roomsgezinden en laat dit duidelijk merken door *“op den predikstoel zelf zich niet te ontzien, van ons in onse persoonen, en in onze handelingen, te lasteren, en in de allereongemesureerdste [zonder mate, j.f] termen, - termen welke der ge-*

wijde plaats oneere aandeeden, - zich uittelaten.” De pastoor wordt vervolgens verweten een slecht voorganger en leraar te zijn, die zonder bescheidenheid handelt en alle betamelijke onderwerping met voeten treedt, *“die alleen de goede orde in eene welingerichte maatschappij kan handhaaven.”* Hij wordt van opzettelijke laster beschuldigd door van de preekstoel openlijk insubordinatie te preken en moet daarvan de strafbare gevolgen ondervinden. De brief vervolgt dan met: *“Liefst hebben wij tot he-*

den door toegeefelijkheid willen toonen, dat wij, verheeven booven alle beleedigingen ons waarlijk door hem aangedaan - ons verre wisten te onderscheiden van iemand tegen wien, zoo wij de gewijde order zijner bediening daardoor niet te zeer onteeren zoude - als tegen een rusverstoorder zou moeten worden geprocedeert.”

Een donderpreek

De briefschrijvers zouden graag stilzwijgendheid hebben willen betrachten ware het niet dat de pastoor van de preekstoel bekend had gemaakt *"dat hij de paalenzetters (denoteerdende [denoteren = wijzen op, jf] daar meede de Roomsche leeden van deeze municipaliteit) te paasschen niet zou voordhelpen³; noch ook zelf op hun doodbed niet."* (de zin is onderstreept en eindigt met twee uitroepetekens). De roomse medebestuurders van de municipaliteit, Thomas Rietveld en Cornelis van Zwieten, zijn duidelijk verlegen met de ondoordachte uitspraak van de pastoor die een onbelemmerde uitoefening van de godsdienst in de weg blijkt te staan. Zij stemmen in met het voorstel de pastoor tot de orde te laten roepen. Alvorens andere wegen te bewandelen en maatregelen te beproeven *"die welligt allernaangenaamsten, en voor de Roomsche Catholijke Gemeente, de allerverstroojendste gevolgen zouden kunnen hebben"*, wenden de leden zich dan tot de aartspriester om hem op de hoogte te brengen van het gebeurde teneinde *"den spooreloozen pastor Philippus Van Veen, die vreedelievenheid en onderwerping in te boezemen, waar door wij voordaan kunnen bevrijd blijven van laster, van moeiten, van klachten onzer ingezeetenen en van het beezigen van middelen die hem allergevoeligst zouden aandoen."*

De brief eindigt enigszins zalvend. *"Te minder twijffelen wij aan U hoog Eerw: gereede inwilliging van dit ons verzoek, als het zelve den geest van den christendom begunstigt, welken aan te kweeken, U hoog Eerw: zich zeer zeker de vervulling eener aangenaamen verbintenis rekenen zal."* De ondertekenaars rekenen op een antwoord van de aartspriester om daaruit te kunnen bespeuren in hoeverre het gedrag van de pastoor zal verbeteren. *"En hiermede beveelen wij U Hoog Eerw: in de bescherming van God Almachtig. Terwijl wij ons met hoogachting noemen: Hoog Eerwaarde Heer!"*

De twee ondertekenaars van de brief hebben niet meer meegemaakt of de pastoor zijn gedrag inderdaad verbeterd heeft. De aartspriester

laat er geen gras over groeien en organiseert een ruiling. De pastoor van Werkhoven (nabij Utrecht) komt naar Waveren en pastoor van Veen wordt pastoor in Werkhoven waar hij 22 jaar zal blijven.

Toch wel tegenstellingen

Hoe plaatsen we de bovenstaande gebeurtenissen in het Waverse van twee eeuwen terug. Zijn ze inderdaad het gevolg van de strijd tussen katholiek en protestant of is het gewoon een verkeersmaatregel om te voorkomen dat de vele boeren uit de omtrek, die veelal met paard en wagen naar de kerk komen, het weggetje kapot rijden. In Vinkeveen is het eeuwenlang gewoonte geweest dat de eigenaren van de huizen ook een stukje weg in hun bezit hadden en de zorg hadden voor het onderhoud ervan. Dit zou dan ook gegolden hebben voor het weggetje, waar het drukke verkeer de eigenaren een doorn in het oog is geworden. Maar wat heeft de pastoor dan bewogen er een godsdienstkwestie van te maken. Kwam het door de tegenstellingen tussen de geloofsgroepen of was er sprake van een hetze.

Die tegenstellingen waren er wel degelijk. Drs. Bloed benadrukt ze in zijn boek *"Waveren door de eeuwen heen"*. Hij noemt daarin de opdracht die predikant Van Staveren in 1756 krijgt om de baljuw van Amstelland te verzoeken er voor te zorgen dat de roomsche kerk vroeger of later zou beginnen dan de gereformeerde kerk. Daarmee wordt voorkomen dat gelovigen elkaar onderweg bij het ter kerke gaan zouden tegenkomen. Aan de ene kant blijkt hieruit dat de gereformeerde gemeente, ondanks de placcaaten, vrede heeft met de kerk in Achterbosch, maar aan de andere kant moet die kerk zich wel aanpassen.

Een hetze

Dat het hier waarschijnlijk om een hetze gaat wordt duidelijk uit een anonieme brief gedateerd maart 1800. In die brief, gericht aan de aartspriester, wordt pastoor Van Veen van dronkenschap beschuldigd toen hij bij iemand het sacrament van de stervenden toediende. De

afzender verzoekt de aartspriester *"Deezen missive maar verborgen te houden op dat daar maar geen onaangenaamheden uijt voortvloeien."* De brief is geschreven in keurig leesbaar handschrift en wijst op iemand die gewend is te schrijven.

Uit correspondentie tussen pastoor Van Veen en zijn superieur, Johannes van Engelen, blijkt de afstandelijke benadering door Van Veen. Is het in die tijd te doen gebruikelijk dat een aartspriester wordt aangeschreven met "Amplissimus Domine"³, pastoor Van Veen begint zijn brieven gericht aan Van Engelen gewoon met Wel Eerw. Heer. Niet onmogelijk dat dit de verstandhouding heeft beïnvloed.

Uit een brief van 10 april 1800 blijkt dat Van Veen tot die preek gekomen is omdat Thomas Rietveld en Cornelis van Zwieteren *"hebben goedgevonde om vier paale midde op de weg naarbij Thomas Rietveld te stellen, waardoor alle de communicatie met rijtuig tot de pastorij is*

belemmerd geworden." Aanzienlijke luijden uit Vinkeveen, Demmerik en het Donkere End kunnen in tijd van nood niet meer snel bij de pastorie komen en hij kan op donkere avonden niet snel naar *"een kind ter doope gaan"*.

In juni dat jaar stemt Van Veen in met een ruil. Hij gaat naar Werkhoven en pastoor Van Tellegen komt naar Waveren. *"Ik wil en zal Werkhoven waarnemen, niet als uitloper of praatjesmaker, maar als een pastoor betaamt."* In juli laat hij de aartspriester weten een goed paard voor Van Tellegen op het oog te hebben en de ruil maar niet langer geheim te houden, want de zaak blijkt inmiddels in de (Hollandse) missie in een babbelpartij ontaard te zijn. Eind juli blijkt dat het kerkbestuur er anders over denkt. Zij schrijven de aartspriester zijn brief ontvangen te hebben en *"met grote verwondering gezien dat gij onze herder van ons afneemt en een ander ons geschikt heeft."* Alles lijkt erop alsof een doodgewone hetze tegen een eigenzinnige pastoor hem de kop heeft gekost.

Geraadpleegde literatuur en bronnen.

- RAU, toegang R16, map1448;
- *'H. Hartkerk Vinkeveen-Waverveen' 1883-1983 door J.M.A van Cauteren e.a.*
- *'Waverveen door de eeuwen heen' 1987 drs. A. Bloed e.a.*

Tenslotte mijn dank aan Piet Koster te Vinkeveen voor zijn aanvullende informatie.

Verklaringen:

- (1) *Recognitie(gelden). Jaarlijkse betalingen aan de heer voor geleverde rechten;*
- (2) *Aartspriester. Vervanger van de bisschop in de noordelijke Nederlanden met bepaalde verantwoordelijkheden. De verantwoordelijke bisschop verbleef in België;*
- (3) *In feite wordt aan beiden twee sacramenten ontzegd. Het H. Sacrament van het Altaar; t.w. de eucharistie viering en de communie en het sacrament van de stervenden, het H. Oliesel. Vooral in die tijd een zware straf;*
- (4) *Amplissimus domine. Een zeer vererende titel overeenkomend met Hoog Eerwaarde Heer.*

Legenda:

Pastoor Philippus van Veen is in 1754 geboren in De Meern. Priester gewijd in 1778 en in 1791 benoemd tot pastoor in Veenendaal. Twee jaar later, op 26 augustus 1793, wordt hij pastoor te Vinkeveen en wegens een conflict met de municipaliteit in 1800 overgeplaatst naar Werkhoven. Daar blijft hij 22 jaar waarna hij in 1822 pastoor wordt te Bunnik. Hij overlijdt in 1834.

Pastoor Joannes van Engelen wordt in 1748 geboren in Bunnik. Priester gewijd in 1777 en kapeiaan in Mijdrecht. Na een tijdje in Utrecht pastoor te zijn geweest komt hij 1779 terug naar Mijdrecht als pastoor. In 1782 bouwt hij in het buurtschap Driehuis een kerk, waardoor de katholieken van Mijdrecht en Wilnis nu over één kerk beschikken. In 1795 wordt hij coadjutor van de Aartspriester Berendtsen en 1797 aartspriester en pastoor te Maarssen. Wegens zwakke gezondheid krijgt hij in 1809 een coadjutor en overlijdt in 1810.

Pastoor weet zich geen raad

door Joop Frankenhuizen

Juli 1766 is voor Waverveen een belangrijke datum. Eerst komt er een nieuwe landheer waardoor Waverveen met Waveren, Botshol en Ruige Wilnis wordt samengevoegd. Daarna volgen tal van benoeringen. Er komt een nieuwe baljuw, een nieuwe schout, een nieuwe gerechtsbode, een nieuwe veerschipper en een nieuwe pastoor. Deze pastoor, Joannes Groothuijs genaamd, wordt bij zijn komst direct al met een probleem geconfronteerd. Hij weet zich geen raad en vraagt zijn aartspriester Berendtzen, pastoor Buijten de Witvrouwenpoort te Utrecht, om advies.

Op 11 november 1766 schrijft hij:

"Ik heb eene schrikkelijke ontmoeting in een oud man van ruim 60 jaren oud, de welke sijnen leeftijd zeer zondig en godvergeten heeft verguist, daar is al weinig te vinden of hij heeft er de proef van genomen; voor op Zondagen en Kerkdagen de H: Missen met devotie te horen heeft hij seer min respect getoond, zig vergenoegende met eens in 't jaar te biegten, en te communiceren in den H: Paastijd. Deze man is voor meer als een half jaar ziek geworden en ten vollen, even voor mijn komste naar Waverveen bediend, de ziekte blijft nog bij continuatie de selve, zijnde eene uijtdrogende krankheijt, over dag houd hij zig redelijk stil, maar des nagts stelt hij zig vervaarlijk aan, even al eens, als of hij met den duijvel te doen heeft, van de eene en de andere gevraagd zijnde wat hem tog manqueerde, hij aantwoorde niet, het welke ik ook hem daar na vragende meer als eens ondervonden heb;

Eijndelijks heeft hij sijn quaal aan sijnen broeder openbaart, en gesegt, de selve nog noit aan sijn biegtvader beleden te hebben, ik heb, daar van ligt gekregen hebbende, de zaak verder ondersogt, en heden uijt de sieke selfs verstaan waar te zijn, gelijk de broeder mij hadde verhaalt, hier in bestaande dat hij des nagts van seer na hij een vervaarlijke stem hoorde zeggende: roept en schreeuwd gij maar, laat u maar omleggen en opbeuren, gij moet er nu aan;

Egter ziet hij niemant; waar door de sieke dan seer bang en benouwd word, en waardoor hij nu ook ter kennisse is gekomen van een gruwelijk feit van hem voor 30 jaren gepleegt, hier in bestaande dat hij eens in een herberg zijnde met dobbelen en spelen al sijn geld verloren had en willende omtrent een uur in de nagt na huijs gaan, ontmoete hem een seer groot en aansienlijk heer, dien hij niet kende, en die nogtans van sijn gedrag in de herberg, en ongelukkig spelen wetende hem soo veel geld aanbod, als hij maar begeerde onder de mits, dat hij voor dat geld sijn allerbeste pant mogte hebben.

Zij wierden den koop eens, hij naam enige geldstukken aan, ging daar mede wederom tot het selfde geselschap, en won sijn verloren geld met ter laatst wederom en heeft dien heer na die tijd ook noit weer gesien, en over den eijtsch van het beste pand ook geen swarigheijt gemaakt gehad, zig verbeelende; dat door dat beste pand sijn beste rok of kleed maar beoogt was geworden, dan alleen nu in sijn siekte, terwijl hij die naare stem hoort. En het geen mij nog al meer verlegen maakt, zijn de geringe tekenen van berouw, bekering, en liefde tot God. Dewijl mijne geringe wetenschap hier te kort schiet en niet weet hoe ik het best aanleggen zal, soo versoek een goede raad en onderrichting van Uwe Amplitudo tegen Zondag eerstkomende te mogen hebben."

Hierna volgen nog een opmerking over de sluiting van de "Janseniste Kerk in Hilversum die voor vast gesloten is per order van de graaf wegens de agterstallige recognitie gelden, die zij te betalen geweigert zouden hebben. God gave dat de geslotene kerk voor ons 't eerst weer mogte geopent worden, zou wanneer zulks eens mogte gebeuren, Uwe Amplitudo wel wenschen te spreken, eer dat er van Uwe

Amplitudo over gedisponeert wierde."

Het lijkt of pastoor Groothuijs bij zijn komst in Waverveen, meteen al solliciteert naar Hilversum. Hij eindigt de brief met "Uwe Amplitudo hartelijk groetende heb de eer met de uijterste hoogagting te zijn levenslang de Ootmoedigste Dienaar J.F. Groothuis..

N.b de ongelukkige heeft geen handschrift gegeven en hij is bij vollen verstand.

Waverveen 11 November 1766."

Geraadpleegde literatuur:

Rijksarchief Utrecht. Toegang 415 map 162. Kerkarchief r.k. kerk Vinkeveen.

Overzicht tentoonstellingen 1999 - 2000

In een fraai 15de-eeuws kloostergebouw in Museumkwartier Utrecht is Museum Catharijneconvent gehuisvest. Schilderijen, beeldhouwwerken, goud en zilver, handschriften en liturgische gewaden vertellen de geschiedenis van het christendom in Nederland. U vindt hier de grootste collectie middeleeuwse kunst van ons land. Daarnaast ziet u werk van schilders als Rembrandt, Frans Hals en Pieter Saenredam.

Tot en met najaar 1999 wordt Museum Catharijneconvent verbouwd. Tijdens de werkzaamheden blijft het museum geopend voor publiek, maar enkele zalen zullen gesloten zijn. Na de verbouwing zal het museum toegankelijker en publieksvriendelijker zijn.

UIT HET HART VAN RUSLAND Ikonen en miniaturen 27 augustus tot en met 14 november 1999

Vele Russische musea bergen een schat aan oude ikonen en met miniaturen geïllustreerde handschriften. De ikonen en geïllustreerde handschriften die in Museum Catharijneconvent tentoongesteld worden, zijn voor het eerst te zien in Nederland en van een uitzonderlijke kwaliteit. Alle stukken dateren uit de 15de en 16de eeuw. In deze periode beleefde met name Moskou, het nieuwe machtscentrum van Rusland, een ongekende artistieke bloei. De ikonen zijn afkomstig uit het beroemde klooster te Sergiev Possad en uit het Rublev Museum. Dit museum is vernoemd naar Andrej Rublev, de 'Rembrandt' onder de Russische ikonenschilders. Uit het Staatshistorisch Museum, op het Rode Plein in Moskou, komen 15de- en 16de- eeuwse handschriften met prachtige miniaturen.

DE ARK VAN NOACH volgens Dick Bruna 25 september 1999 tot en met 9 januari 2000

Niemand minder dan Dick Bruna vertelt op zijn eigen, onnavolgbare wijze in woord én beeld het bekende bijbelverhaal van de Ark van Noach. Theaterkunstenaar Jos Groenier heeft het verhaal in scène gezet. Het resultaat is een verrassende voorstelling voor jong en oud.

Het bezoekadres van Museum Catharijneconvent is:

Telefoonnummer:

Internet:

geopend van:

Nieuwegracht 63 / Lange Nieuwstraat 38 te Utrecht.

030 2 31 72 96 of 2 31 38 35.

www.catharijneconvent.nl

dinsdag tot en met vrijdag van 10:00 - 17:00 uur.

zaterdag & zon -en feestdagen van 11:00 - 17:00 uur.

Er is voldoende parkeergelegenheid en het museum is aangepast voor minder validen.

Rondleidingen zijn op aanvraag mogelijk voor groepen tot maximaal 20 personen.

HISTORISCHE VERENIGING

"DE PROOSDIJLANDEN"

opgericht 20 september 1984

Doelstelling:

De vereniging stelt zich ten doel de belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkelingen tot de regionale en lokale geschiedbeoefening in De Ronde Venen in de ruimste zin.

Bestuur:

- voorzitter,	PC. Grundmann	
monumentenzorg	Herenweg 38, Wilnis	telefoon 0297-281578
- vice-voorzitter,	H.J. Röling	
genealogie & paleografie	Middenweg 1, Mijdrecht	telefoon 0297-561474
- secretaris,	H. Strubbe	
heemkunde & tentoonst.	Kievitslaan 20, Vinkeveen	telefoon 0297-262560
- 2e secretaris,	M. Th. Pietersen-Mourits	
externe activiteiten	Dr. J. Severijnplantsoen 2, Wilnis	telefoon 0297-282462
- penningmeester	B. van Tol-Burgers	
	Padmosweg 38, Wilnis	telefoon 0297-284213
- 2e penningmeester,	N. van Beek	
ledenadministratie	Irenestraat 14, Wilnis	telefoon 0297-284234
- bibliotheek & documentatie	A. Hagen	
	Toermalijn 1, Mijdrecht	telefoon 0297-287550
- archeologie	A.W.M. van den Bosch	
	Pijlstaartlaan 70, Vinkeveen	telefoon 0297-263356

Redactie-leden 'De Proosdijkoerier':

- redactieadres	Hans Toll	
	Conincksmeer 20,	
	3645 WG Vinkeveen	telefoon 0297-264422
	E-mail: htoll@wxs.nl	
redactieleden	Joop Frankenhuizen, Ton Hagen,	
	Jan Rouwenhorst en Fred de Wit.	

De Proosdijkoerier is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging De Proosdijlanden geregistreerd onder ISSN: 1388-7165

Postadres van de vereniging:

Postbus 65, 3648 ZH Wilnis.

Verenigingslokaal:

Het Prinsenhuis, Prinses Wilhelminalaan 31, Mijdrecht.

Lidmaatschap:

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

De lidmaatschapsbijdrage bedraagt f 30,- per jaar.

Bankrelatie: RABOBANK, Mijdrecht, rek.nr. 36.96.18.505.

Verenigingsavond:

Iedere dinsdagavond (behalve in juli en augustus en tussen Kerstmis en Nieuwjaar) van 19.30 tot 22.00 uur in het gemeente-archief (gemeentehuis) aan de Croonstadlaan 111 te Mijdrecht.

Als bank in de buurt weten we wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken.

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee heet 'samenwerken'. Met wortels in de plaatselijke samenleving hebben wij als geen ander een traditie van samenwerken en bouwen aan relaties. Van jong tot oud. Dat is meer dan een belofte. Het is onze mentaliteit. De Rabobank is een bank van mensen voor

mensen. Daarom zijn wij niet alleen volledig thuis in de financiële wereld. Maar ook bij u in de buurt. We weten wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken. We weten wat er speelt. Want alleen dan kunnen we echt op uw wensen inspelen.

Met de Rabobank sta je er niet alleen voor.

Rabobank

